

OTDK-dolgozat

Orosz Zsuzsanna

BA

2013

Túlélés a lovas turizmusban

Surviving in th equine tourism

Kézirat lezárása: 2011.október 26.

TARTALOMJEGYZÉK

Táblázatok jegyzéke	
Ábrajegyzék	
Bevezetés.....	1
1. A lovas turizmus nemzetközi és hazai szerepének áttekintése.....	3
1.1. A turizmus meghatározása	3
1.2. A lovas turizmus meghatározása	3
1.3. A lovaságazat helyzete Európa néhány országában.....	5
1.3.1. Néhány kiemelkedő nemzetközi rendezvény hatása a turizmusra	9
1.3.1.1. EQUITANA 2011.....	10
1.3.1.2. Magyar kiemelkedő lovas rendezvények	13
1.3.1.3. A magyar lovassport.....	14
1.4. Magyarország turizmusa.....	18
1.5. Magyarország lovas turizmusa	19
1.5.1. A lovas turisztikai szolgáltatás végzésének jogi háttere.....	21
1.5.2. A magyarországi lovas szakemberképzés	22
1.5.3. Lovas turisztikai vállalkozások minőségellenőrzése	22
1.5.4. Fogyasztói magatartás a hazai lovasok körében.....	23
2. Észak-magyarországi Régió bemutatása lovas turizmus vonatkozásában	27
2.1. A régió természeti adottságai, lehetőségek	28
2.2. A lovas turizmus a régióban	29
3. Lovasudvarok bemutatása	31
3.1. A Tamarix Lovasudvar bemutatása	31
3.2. Egy észak-magyarországi lovasiskola bemutatása	32
3.3. Egy német magánistálló bemutatása	33
3.4. Új generációs lovardák	34

4. Hogyan működnek igazából a lovas vállalkozások?	35
4.1. Fix költségek.....	35
4.2. Időszakosan jelentkező költségek	37
4.3. A bevételek és kiadások alakulása	38
4.4. Vállalkozások bemutatása gazdasági szempontból	39
4.4.1. Kérdőívelemzés	40
5. Következtetések, javaslatok	41
6. Összefoglalás	43
Irodalomjegyzék.....	45
Mellékletek.....	47

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1.táblázat	Szakágak szerinti startok száma (db) Magyarországon 2008-2011 években....	16
2.táblázat	Egy ló egy napi takarmány szükséglete	35
3.táblázat	Takarmány árak.....	36
4.táblázat	Mennyibe kerül egy ló takarmányozása Ft-ban, 2011-es adatokkal	36
5.táblázat	A felmerülő költségek összesítve Ft-ban, 2011-es adatok szerint	37
6.táblázat	Teljes ló és népességszám Európa néhány országában (2009)	49
7.táblázat	Pegazus Online Média ajánlata:	50
8.táblázat	EQUITANA 2011 Jegyárak	51
9.táblázat	Szálláshely árak.....	79
10.táblázat	Lovas szolgáltatások	81

ÁBRAJEGYZÉK

1.ábra	Lovak száma Európa néhány országában, 2007	5
2.ábra	EQUITANA logo	10
3.ábra	HENGSTE ménszemle	11
4.ábra	Lovasok.hu logo	12
5.ábra	A Magyarországon megrendezett díjugrató versenyek száma (db) 2008-2010 években	15
6.ábra	A díjugrató versenyek számának megyénkénti megoszlása	17
7.ábra	Németh Ferenc és Imperiál	20
8.ábra	Mennyibe kerül az Önnek megfelelő lovardában egy óra lovaglás?	24
9.ábra	Megkérdezettek háztartásának havi nettó összjövedelme.....	25
10.ábra	Észak-magyarországi Régió.....	27
11.ábra	Tamarix Lovasudvar	31
12.ábra	A lovasudvar környezete.....	32
13.ábra	Privatpferde lovasudvar	33
14.ábra	HOT TOP SHOW	50
15.ábra	A magasiskola	52
16.ábra	Szilvásvárad ménes	53
17.ábra	Széchenyi Terv logo	83

BEVEZETÉS

Sok forrásból hallhattunk már a ló és ember kapcsolatáról, történelméről, annak helyéről a mai világunkban. Szintén egyre többet hallhatunk a feledésbe merült magyar lovas hagyományokról és lovas kultúránkról.

Szakedolgozatom célja éppen ezért nem ezek taglalása, vagy általános felsorolása a lovas turizmus fajtáinak, sokkal inkább annak bemutatása, mit jelenthet a jövőben a lovas turizmus Magyarországon gazdasági és társadalmi szempontból. Továbbá, hogy lehet-e jövedelmező és versenyképes lovas turisztikai szolgáltatást végezni.

Dallos Gyula mesteredző szavait idézem a Lovas Nemzetben [15.] megjelent interjúból a következő sorokban: „Azokból a gyerekekből, akiknek az általános mozgáskoordinációja jó, mind kiváló lovas lehet. [...] Aki nem rendelkezik megfelelő erkölcsi tartással, azt én nem vállalom. [...] A ló megérinti a testet és a lelket.” A lovaglás, a lóval való kapcsolat együttműködésre, alázatra, odafigyelésre és fegyelemre tanít. Napjaink értékrendjéből ezek sajnálatos módon, egyre inkább hiányoznak. Így a lovas ágazat, a lovas turizmus lehet egy eszköz a társadalom értékrendjének, értékeinek javítására.

A Magyar Lovas Szövetség célja a lovas tömegbázis növelése, az ágazat presztízsének javítása és a lovas turizmus színvonalának emelése. Lázár Vilmos és Dallos Gyula vezetésével a szövetség hatékonyabban működik, mint valaha. Ezt bizonyítja a 2010. október 20-án tartott konferencia a Parlamentben, ahol az Új Nemzeti Lovasprogram került bemutatásra nagy sikerrel.

A lovas iparág egésze számottevő és növekszik a Nyugat-európai térség gazdaságában. Ez oda vezethető vissza, hogy a lovaságazatban dolgozók túlnyomórészt hozzáértők, szakemberek. Nyugat-Európában egy istálló üzemeltetése biztos jövedelmet jelent, amatőr, fél profi és versenyszinten is. Magyarországon miért nem ez a jellemző? A lovas turizmus több iparággal is szorosan összefügg, nagy piacot és munkahelyeket jelent. A feltételek adottak, sőt Nekünk vannak hagyományaink, amire lehet alapozni. Dolgozatom során törekszem a gyenge pontok feltárására, alapvető problémák bemutatására és természetesen keresem a megoldást, a pozitív ellenpéldát.

E téma feldolgozására személyes érdeklődésem a lovak iránt és a munkák során szerzett tapasztalataim ösztönöztek. Véleményem szerint Magyarországon a lovas turizmusba pályázatok és támogatások útján beáramló többlet pénzeszközök sok pozitívumot rejtenek magukban, ám veszélyeztetik is az ember és környezet közötti harmonikus kapcsolatot.

A lovas ágazatban hatalmas a fejlődési lehetőség, hiszen viszonylag rövid idő alatt moderált befektetéssel elérhető az Európai színvonal, ami önmagában megtöbbszörözi az ágazat gazdasági jelentőségét. [15.] Ezt hazánkban sok ember akarja kihasználni, ám rengeteg esetben hiányzik a szakértelem mind lovaglás és lótarás terén, mind turisztikai szolgáltatás és gazdasági tevékenység végzése terén. Megfelelő hozzáállás hiányában sikeres és színvonalas szolgáltatás nem végezhető, mégpedig azért mert a lovas vállalkozás sok és kemény munkát igényel, nagymértékű elszántsággal. Még az ilyen hozzáállással és tudással rendelkezőknek is nagy kihívás egy ilyen vállalkozás működtetése, ugyanis a fix költségek nagyon magasak és általában a lovak nem tudják megtermelni azt amibe kerülnek. A pályázatok és támogatások elbírálása során vizsgálni kellene a pályázó személyének alkalmasságát. Kizárólag azoknak lenne szabad pályázatot nyerni, akik értik, mit ad a ló és lovaglás az embereknek, és tisztában vannak a nehéz helyzettel. Egyre magasabb szintű élményt kell nyújtani. A szolgáltatások árai azonban nem követik ezt a színvonal növekedést.

A szakdolgozatom egyaránt alapul primer és szekunder kutatásokon.

A szekunder kutatásom nagyrészt interneten keresztül történt és többnyire angol nyelvű kutatások, éértékelő beszámolók váltak elérhetővé számomra. Ezt szomorúnak tartom, mert magyar nyelven ezeknek a töredéke sem létezik, sem nyomtatott sem elektronikus formában, így a Magyarországra vonatkozó hiteles információk összegyűjtése jelentette a nagyobb kihívást. Több dokumentumot is találtam, amely úgy gondoltam témába vágó, azonban sokban ugyanazokat a mondatokat véltem felfedezni. A magyar lovas társadalom fogyasztói magatartásáról egy a www.lovasok.hu által készített kérdőív elemzése alapján tudtam véleményem szerint átfogó képet alkotni.

A primer kutatásom, a legfőképpen interjúkon és terepszemlén alapszik. Továbbá készítettem egy lovas vállalkozásokra vonatkozó kérdőívet, mellyel igyekeztem újabb információkhoz hozzájutni. Mivel a kérdőívem egy szűk réteget célzott meg, a vállalkozásokat telefonos kapcsolatfelvétel útján kértem arra, hogy segítsék a munkámat az online kérdőívem kitöltésével. Interjú készült egy lovasiskola tulajdonosával, egy Németországbeli lovarda tulajdonosával, majd terepszemlén vettem részt a Tamarix Lovasudvarban. A dolgozatom sokat alakult az interjúk után. Felfedeztem általános pénzügyi problémákat, és egyéb tényezőket, amelyek nagy mértékben befolyásolják a vállalkozás sikerét. Meglepően, ezek nagyrészt nem a versenytársakban keresendők! Igyekeztem a gazdasági tényezőket előtérbe helyezni, számításokkal igazolni és megérteni a pénzügyi nehézségeket. A végkövetkeztetésem ezek összehasonlításán alapszik.

1. A LOVAS TURIZMUS NEMZETKÖZI ÉS HAZAI SZEREPÉNEK ÁTTEKINTÉSE

1.1. A turizmus meghatározása

A turizmus transzdiszciplináris tudomány, mert nem lehet a környezetből kiragadva vizsgálni, mivel -a turizmus eredményes kutatása- legalább 20 különböző tudományág vonatkozó ismereteinek összegyűjtését és rendszerezését feltételezi. [22.] Definiálása sem egyszerűbb. Egy alternatíva:

Michalkó G. (2001): „A turizmus lényege a személyek élményszerzéssel párosuló környezetváltozása, amelynek során szolgáltatások igénybevételére kerül sor.”

A turizmus napjainkban a világon a legnagyobb forgalmat lebonyolító üzletág, megelőzve az olajipart és a fegyvergyártást. Minden olyan ország számára, amely nem rendelkezik jelentős ásványi kincsekkel, fejlett iparral, tengeri kijárással, különös jelentősége van a turizmusnak.

A világon 2007-ben a nemzetközi turistaérkezések száma (az a helyváltoztatás, amikor az emberek vagy egy ember átlép egy országhatárt) megközelítőleg 900 millió volt a korábbi évek dinamikus növekedése eredményeként, azonban a gazdasági világválság erős negatív hatást gyakorolt a turizmusra. Az UNWTO 2010. november 9-én ismertette a World Tourism Barometer című jelentését, melyben az áll, hogy 2010 első nyolc hónapjában 642 millió nemzetközi turistaérkezést regisztráltak a világon, ami 7%-os növekedést jelent az előző év hasonló időszakának adataihoz képest, és 1 millióval haladja meg a válság előtt, 2008. január-augusztusában regisztrált adatokat. A jelenlegi trendek alapján 2010 egészére nézve a nemzetközi turistaérkezések 5-6%-os növekedését jósolja az UNWTO [29.].

1.2. A lovas turizmus meghatározása

A lovas turizmus az aktív turizmus kategóriájába tartozik, azonban nem rendelkezik több száz éves hagyományokkal. A lovas turizmus a 20. században merült fel először. Magyarország az elsők között volt, aki e formáját kínálta az aktívan pihenni vágyóknak. Jellemzően külföldi turisták vették igénybe a szolgáltatásokat, ám azok korántsem rendelkeztek a ma már rendelkezésre álló lehetőségekkel, infrastruktúrával.

A lovas turizmusnak többféle meghatározása is ismert:

1. A lovas turizmus olyan aktív kikapcsolódást célzó turizmusforma, amely iránti kereslet fő motivációja a ló, és az ahhoz köthető összes szabadidős tevékenység.[23.]
2. A lovas turizmus, a szabadidős lovaglás körébe tartozik a lovaglás és a hajtás minden olyan ága, amelyet az ember a szabadidejében, kedvtelésből vagy egészsége érdekében, saját költségén, alkalmyszerűen vagy rendszeresen űz. [4.]

A lovas turisztikai szolgáltatást és az azt igénybe vevőket, két részre lehet bontani, Aktívra és Passzívra.

Az Aktív lovas turisztikai szolgáltatás, a lovas oktatás bármilyen formája, fogatozás, lovassport (bármilyen szinten), lovas túra. Tehát az érdeklődő maga a cselekvő.

A Passzív kategóriába minden olyan esemény beletartozik, ahol az érdeklődő csak nézőként vesz részt. Nem a cselekvés végzése, hanem a látvány által nyújtott élvezet és szórakoztatás a fontos.

A turisták motivációtól függően, vagy a lovas szolgáltatás igénybevétele miatt utaznak az adott desztinációba, vagy más pl. üdülési, családlátogatási, munkavégzési szándékkal. Amikor a lovaglás a fő motiváció, a helyi, illetve környékbeli szolgáltatások, programok, amit a turista igénybe vesz, kiegészítői az élménynek. Fordított esetben viszont a lovaglás a kiegészítő szolgáltatás. Ez által kiváló kiegészítője lehet egyik turizmusfajta a másiknak. A lovas szolgáltatás különlegessé tehet egy öko-túrát, vagy változatosságot csempészhetsz egy már megszokott wellness-hétféjébe.

A gyógyszállodák és lovardák között együttműködési lehetőségnek tekinthető a gyógyturizmus is, mivel a lovaglás és a lóhoz kötődő tevékenységek egy része terápiás céllal kiválóan alkalmazható, elősegítve mind fizikai mind szellemi gyógyulást, felépülést.

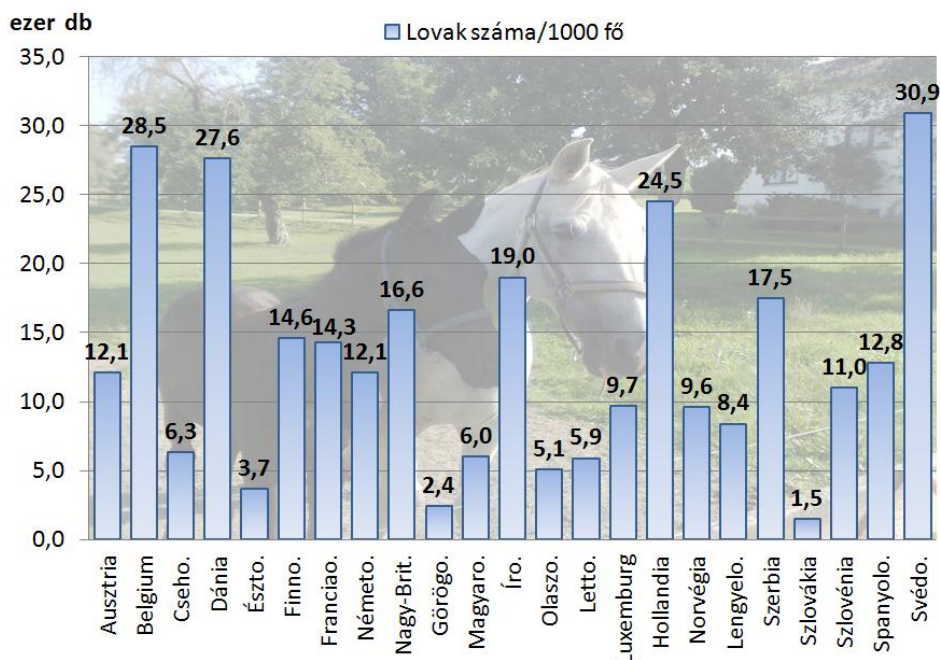
A szolgáltatók közötti kommunikáció javítása és az együttműködés szorgalmazása növelheti a turisták számát és tartózkodási idejét. Összefogással növelhető a kapacitás és nagyobb összegű pályázatok válnak elnyerhetővé.

1.3. A lovaságazat helyzete Európa néhány országában

Németország és Nagy-Britannia rendelkezik a legnagyobb ló populációval az Európai Unióban. Svédországban a legmagasabb az átlagosan egy főre jutó lovak száma, míg Belgiumban és Hollandiában legmagasabb a lovak sűrűsége 1000 ha földterületenként. A világon több mint százmillió embernek, kontinensünkön mintegy 45 milliónak van kapcsolata a lovaglással. [3.]

1.ábra

Lovak száma Európa néhány országában, 2007

Forrás: Carolina Liljenstolp: Horses in Europe (SLU) 2009 tanulmány alapján saját szerkesztés¹

Nyugat-Európában a nagy lóállománnyal a magas színvonal is együtt jár, Hollandiában a lovak 85%-a sportló, míg nálunk ez az arány, csupán 25%.

A lóállomány méretének tisztázása azért fontos, mert az egész lovas ágazat, a mezőgazdaság takarmányt termelő része, számtalan istálló és a munkahelyek száma függ tőle.

¹ A grafikonhoz kapcsolódó táblázat egésze a mellékletben megtalálható

Németországban a Német Lovas Szövetség 2005-ös adataival szeretnék utalni a lovaságazat potenciális lehetőségeire, bizonyítani miért érdemes foglalkozni fejlesztésével. 2005-ben A és B (kezdő) kategóriákban 3266 versenyt rendeztek, amelyen 1 444 102 start volt. 23 714 új ló került jegyzőkönyvbe vételre. Az aukciók összforgalma 39 millió euró volt, több mint 2700 állat került árverezésre, ebbe bele tartozott a hátaslovak pónik és tenyészállatok eladása egyaránt. Egy hátasló átlagára 20 000 euró volt. Németországban több mint 7500 lovagló- vagy hajtóegyesület létezik, ezek gyűjtik össze azt a hozzávetőleg 1,6 millió lovast, akik valamilyen szakágat rendszeresen űzik. Ezen felül körülbelül 11 millió fő van, akik valamilyen formában érdekeltek a lovas világban. A lovasok, fogathajtók tenyésztők évente 2,6 milliárd eurót adnak ki folyó költségként. Óvatos becslés szerint az ágazat összforgalma 5 milliárd euró! Itt a lovassport gazdasági ágazat is. Az elmúlt 35 évben a lóállomány megháromszorozódott, több mint 10 000 vállalkozás és szolgáltató van, amelyeknek fő profiljában vagy csak mellék üzletágában szerepel a ló.[6.]

A lovaságazatot legnagyobb mértékben befolyásoló tényező a takarmány ára. Németországban az elmúlt félévben 30%-kal drágult a szemestakarmány, két évvel korábbi árhoz képest pedig a duplájára nőtt az ár! A válság hatása itt is érezhető, ugyanis a lovassport főleg hobbi, a lovak értéke csökkent. Egy olyan ló amely 2 éve 12 000 eurót ért, ma örül a tenyésztő ha 8000 euróért kell valakinek.

2010 májusában készült jelentés Nagy-Britanniáról a Lantra AACSLMI report (March 2010) alapján, melyből kiderül, hogy összesen 1.126.000 ember (Egyesült Királyság munkaképes népességének 4%-a) dolgozik 230.000 gazdasági társaságban, összesen a lovasiparban és a hozzá kapcsolódó ágazatokban. Kizárólag a lovaságazat foglalkoztat 20.700 embert, 3450 vállalkozásban, ezeknek a 80%-a foglalkoztat 5 vagy annál kevesebb alkalmazottat, és 2%-a foglalkoztat 26-100 embert. Ez az arány nem csak Angliára igaz, hanem Európa szinte az országokban, mivel ezek az istállók és lovas szolgáltatók többnyire családi vállalkozások amatőr, illetve félprofi szinten. Viszont azok, amelyek 30-nál több alkalmazottat tudnak foglalkoztatni, azok a versenysport élvonalában, világszínvonalon szerepelnek. E két típusú vállalkozásnak teljesen más a tevékenysége és jövedelemforrása egyaránt. A jelentésből az is kiderül, hogy a lovas vállalkozások 54,5%-nak tulajdonosa 45-54 közötti nő és az alkalmazottak arányában is megfigyelhető, hogy 66,8%-a 20-24 éves nő. Ez a társadalom változását mutatja, a férfiak egyre inkább elvesztik érdeklődésüket a természet, a lóval való kapcsolat iránt. Ezt támasztja alá egy további adat Ausztráliában az

EFA²versenyzőinek 86,1%-nő, a holland, svéd és finn lovas szektort összehasonlító tanulmányból [2.] megtudjuk, hogy Európa ezen országaiban a lovas szolgáltatást igénybe vevők és a szektorban dolgozók 80%-a nő. Ez a folyamat, nagymértékű változást jelent a célcsoportokban és azok igényeiben. Annak, aki sikeres lovas turisztikai vállalkozást akar üzemeltetni, ezekkel számolnia kell.

A legfontosabb kérdés: kik alkotják a fizetőképes keresletet?

Napjainkban a válság kisebb-nagyobb hullámokban időről-időre visszatér. Ez nagy hatással van az emberek anyagi helyzetére, így a turizmusra is. Turizmusban csak az vesz részt, aki rendelkezik megfelelő mennyiségű szabadidővel, diszkrécionális jövedelemmel és megvan az utazáshoz szükséges motivációja. A lovas turizmusban kiemelten fontos a szabadon elkölthető jövedelem mértéke.

A lovassport a történelem során a magasabb társadalmi rétegek szórakozása volt, ez ma is így van. Ebből a rétegből van esélye a fiataloknak kiemelkedő sportteljesítményeket elérni. Miért? Mi kell a lovassportban a kiemelkedő teljesítményhez? Személyi feltételek:elsősorban az érdeklődés a lovak iránt, később elkötelezettség a versenyzés iránt. A további szükséges anyagi tényező a pénz. Legelőször egy megfelelő lovas edző felkutatása a feladat. Ez szerencsés esetben könnyen elérhető a közelben Fontos továbbá, hogy a magasabb szinten jól oktató edzők napirendje zsúfolt és nehéz bekerülni hozzájuk. Így a lovasok megfizetnek akár 5500-15000 Ft óránkénti díjat! Ahhoz hogy valaki sikeres lovas legyen az egyetlen út a gyakorlás. Csak abból lehet jó lovas aki számtalan különböző lovon töltött már el számtalan órát, egy olyan edző felügyeletével aki ért hozzá. Az ilyen edző a földről is érzi azt amit a lovas. Látja, érzi a hibát, és tudja hogy hogyan lehet kijavítani azt. Hogyan válhatnak a lovasok ilyen szakértővé? Tapasztalat útján. Ebből az következik, hogy amelyik lovas nem ül hetente minimum 3-4 alkalommal lovon, annak nincs sok esélye a versenysportban. Mivel a tanulási folyamat évekig tart csak az órák díja tetemes összeg havonta. Szükség van még továbbá: tagságra egy egyesületben, rajtengedély vizsgára, a lónak lóútlevélre, lószállítóra és a versenyek nevezési díja mellett a benzinköltséget és az ellátást már nem is szükséges megemlíteni. Ezen felül ha a versenyző saját lóval rendelkezik, annak kedvező esetben a havi bértartása 30000 Ft.

Ma az alacsonyabb társadalmi rétegben élők is megengedhetik maguknak a hobbi szintű lovaglást, egy-egy lovastúrát, vagy azt, hogy évente néhány nagyobb eseményre ellátogassanak. Ez azonban nem az a társadalmi réteg amely eleget tud fizetni ahhoz, hogy a

² Equestrian Federation of Australia

lovas vállalkozás akár a minimumon működni tudjon. A téma további kifejtését a 4. fejezetben folytatom.

Európa nagy részében öregedő társadalommal találkozunk. Tudjuk továbbá, hogy Európa fejlett országaiban élő nyugdíjasoknak van megfelelő anyagi háttérük és motivációjuk a pénzük költésére, kikapcsolódásra, újabb élmények szerzésére. Az ilyen és ehhez hasonló motivációval rendelkező seniorok igényei magasak. Életkorukból kifolyólag nagyobb figyelmet és körültekintést igényelnek. Jellemzően szeretnek komplex szolgáltatást kapni, minden este ugyanazon a helyen aludni. A bebarangoló túrák az ideálisak a külföldi vendégek számára. Itt felvetődik a kérdés, hogy ez az ideális a vállalkozó számára is?

Nyugat-Európában a lovas vállalkozások típusa funkciójuk szerint jól elkülöníthető, rendszerezhető:

- lovasiskola, és béristálló
- versenyistálló (lóverseny és lovassport)
- ménes és tenyésztistálló
- klubok istállója (pl.: Angliában, vadászat, lovaspóló)
- kovács műhelyek, egészségügyi és fogászati központok

Az istállókban csak az adott funkciónak megfelelő lovakat tartják, így versenyistállóban nincs tenyészkanca, lovas iskolában pedig nincs versenyló. Az a kanca, amelyik befejezte versenykarrierjét, tenyésztési céllal átkerül az arra alkalmas tenyésztistállóba. A lovak mindenhol más bánásmódban részesülnek, tartásuk céljának és tulajdonosaik akaratának megfelelően, ezekkel együtt természetes, hogy a havi tartás díja nagymértékben változó.

A lovas turizmus nemzetközi szervezete a FITE (Fédération Internationale de Tourisme Equestre) azon dolgozik, hogy többek között a túralovaglás egyre nagyobb szerephez jusson. A szervezet kezdeményezi nemzetközi túraútvonalak kiépítését, továbbá jó eszköznek véli a lovas turizmust a lovaságazat fejlesztésére, és a környezetvédelem elősegítésére. A nemzeti parkok és természetvédelmi körzetek, tájegységek látogatását egy lovastúra alkalmával például kiváló lehetőség. A csodálatos környezet adott, a nemzeti parkok tájékoztató táblái, érdekességei is elérhetők így a lovasok nem csupán élménnyel, hanem tudással is gazdagodnak. Továbbá nőne a nemzeti parkok látogatottsága. A nemzeti parkok biztonságos környezetet nyújtanak a kevésbé kalandvágyó túralovasoknak is. A szervezet úgy véli, hogy egyre nő az igény arra, hogy az emberek kimozduljanak és a szabadidejüket a természetben, nyugodt környezetben töltsék. Különös hangsúlyt kap az élményszerzés és a lóval való kapcsolat. Véleményük szerint, a lovas turizmus pozitív hatásai a szociális szokásokban és érintkezésben érzékelhetőek. „Kétség kívül a lovas turizmus vált a lovaglás jövőjévé. A FITE pedig ennek a nemzetközi szóvivője”[30.].

1.3.1. Néhány kiemelkedő nemzetközi rendezvény hatása a turizmusra

A rendezvényeket többféleképpen is csoportosíthatjuk, típusai szerint:

1. Kulturális rendezvények
2. Kereskedelmi rendezvények
3. Konferenciák és kongresszusok
4. Sportesemények
5. Vallási rendezvények

Ezek közül 2 típust szeretnék kiemelni, azért mert a továbbiakban konkrét példán keresztül bemutatásra kerülnek.

Kereskedelmi rendezvények (most csak kiállítások és vásárok) hatóköre szerint:

- helyi kiállítások és vásárok: 100km vonzáskörzettel rendelkeznek és a helyi gazdasági szereplők számára jöttek létre
- országos kiállítások és vásárok: 800-1000km-es vonzáskörrel
- euroregionális rendezvények: 1500-2000km-es vonzáskör, ezáltal több országot is átfog
- globális kiállítások és vásárok: az egész világról vonzzák az adott ágazat résztvevőit [1.]

A legnagyobb hatást a globális rendezvények gyakorolják az ágazatokra. Különösen ki szeretném emelni a szakvásárokat speciális kiállításokat, mivel ezeken az eseményeken csak az érdekszférába tartozók vannak jelen a világ minden tájáról. Ez azért hasznos, mert a kisvállalkozó is ott tud lenni a vásáron, hozzájut új információhoz és nemzetközi kapcsolatrendszert építhet ki magának, amire egyébként nem biztos, hogy lenne lehetősége.

A lovaságzatban különösen fontosak továbbá a ló- és lovasversenyek, mert ezek alkotják legfőképp a lovas turizmust. Ez az a lovas turizmus ami a legelterjedtebb, és aminek jelentős a gazdasági szerepe. Ez a lovas turizmus a jövedelmező, de nem a versenyen résztvevőnek, hanem a rendezőnek! Beszélhetünk árverésről, szemléről, bármilyen típusú versenyről, kiállításról. Mindegyik pénzbe kerül az odalátogatóknak, és még több pénzbe a lótulajdonosnak. Egy későbbi fejezetben erre még visszatérek.

1.3.1.1. EQUITANA 2011

2.ábra EQUITANA logo

Forrás: www.equitana.com

A lovassportok világvására, ESSENI VÁSÁRKÖZPONT
2011. március 12-20.

Két évente egyszer a lovasvilág apraja-nagyja Essent tűzi ki úti célul. Így volt ez 2011. márciusában is, amikor a világhírű EQUITANA lovas vásár megnyitotta kapuit, hogy kilenc napon át a nagyközönség elé tárjon mindent, ami a lovassportot oly varázslatossá teszi, és a hagyományoknak megfelelően bemutassa a lovasvilág aktuális termékpiaacának teljes spektrumát.

A vásáron bemutatkozott a nemzetközi lovaspiac gyártóinak elitje, legfrissebb fejlesztésű, innovatív termékeivel. A kiállítók között jelen volt számos lótenyésztő szövetség, ménes, tenyésztő és lókiképző is, felvonultatva aktuális kínálatát.

- 39 éves hagyomány
- 17 csarnokban
- 861 kiállítóval
- több mint 800 órányi program
- több mint 50 profi lókiképző és világklasszis lovas
- több mint 15 kongresszus és konferencia
- 5 gálaest
- 213,000 lóbarát

A vásár egyik fő attrakciója volt a negyedik alkalommal megrendezésre kerülő **Fabuloso HOP TOP Show**. Ez a különleges bemutató felvonultatja a legérdekesebb lófajtákat és legnépszerűbb lovaglási stílusokat, a világ legjobbjainak előadásában. A gálán színes forgatagként ötvöződnék a vakmerő produkciók, a legmagasabb szintű lovassport, valamint a nézőket magával ragadó szabadon idomítás.

Ezen kívül az EQUITANA keretében egy bemutató erejéig **Pat Parelli** is fellépett.

3.ábra HENGSTE ménszemle

Egyedi alkalom volt a lótenyésztők számára az EQUITANA (2011. március 13.) esti exkluzív ménszemléje, a **HENGSTE 2011**, melynek keretében a német állami ménesek legkiválóbb örökítői mutatkoztak be.

Forrás: www.euitana.com

EQUITANA tematikus napok:

A kiállítás látnivalói mind a 9 nap megtekinthetőek voltak, míg a bemutatókon, előadásokon egy-egy téma minden nap valamivel nagyobb hangsúlyt kap.

márc. 12. Gyermek napja

márc. 17. Western nap

márc. 13. Tenyésztő nap

márc. 18. Póni nap

márc. 14. Idomító nap

márc. 19. Barokk ló nap

márc. 15. Fogathajtás napja

márc. 20. EQUITANA FINÁLÉ

márc. 16. Hidegvérű és telivér lovak napja

Különleges élmény a lovak kedvelői számára!³

Ez a két évente megrendezésre kerülő vásár az egyik legmeghatározóbb világ és Európa szerte. Az ilyen és ehhez hasonló vásárokon való részvétel elengedhetetlen. A lovas turisztikai szolgáltatást nyújtóknak tisztában kell lenniük az újdonságokkal, trendekkel, és az újonnan megjelent igényekkel. Ezen kívül a szakmai tudás is jelentősen bővíthető, a konferenciák és a világhírű idomítók által.

Másik szempontból, egy ilyen mértékű kiállítás a lovas ágazatot a városon belül számottevővé tudja tenni az által, hogy több mint 200.000 embert vonz a városba. Az ilyen típusú vásárra érkezők, a tehetősebb, jobb módú társadalmi rétegbe tartoznak, így a költségük is magasabb. A város jelentős bevételeket realizál minden téren.

4.ábra Lovasok.hu logo

A vásár magyarországi képviselője:

Pegazus Online Média Kft.

Forrás: Pegazus Online Média Kft.

³ A cikk saját szerkesztés, a Pegazus Online Média Kft. Megbízásából, amely megjelent a Lovas Nemzet 2011 Márc számában

1.3.1.2. Magyar kiemelkedő lovas rendezvények

Hazánkban a lovas rendezvények egyre jelentősebbek és egyre magasabb színvonalúak. Ez pozitív hatással van a magyarok lóhoz való hozzáállására, évről évre bővül az érdeklődők köre. A ló visszakerül a mindennapi életbe.

OTP Bank Lovas Világkupa 2010 Budapest

Magyarország egyik legnagyobb rendezvénye, bár nagy múlttal egyenlőre nem rendelkezik. Magas színvonalát viszont mutatja a külföldi nevezők nagy száma, illetve a nevesebből nevesebb hazai és külföldi fellépők, akik izgalmas műsorokkal és versenyekkel szórakoztatják a nézőket. A Világkupa légköre mindig barátságos, annak ellenére hogy nagy tömeg vesz részt rajta. 2010-ben 12 ezer gyerek vett részt a rendezvényen, a díjugrató versenyek összdíjazása 70 ezer euró volt.

A világkupa céljai.

1. Lovaskultúránk és lovashagyományaink népszerűsítése, méltó rangjának, tekintélyének helyreállítása, felemelkedésének segítése itthon és külföldön; a sokunk által méltán csodának tartott lovasvilág, a lovassport bemutatása, még szélesebb körű megszerettetése.
2. A lovassportunk tömegbázisának erősítése. Ennek érdekében az idén is a gyerekekhez fordulunk. A II. Nemzeti Gyerek Lovasnap keretében — ingyenes belépéssel — december 3.-án övük az Aréna. Több mint 14 ezer gyermeket látunk vendégül. Köztük a nagy családokból és a vörös iszap sújtotta Kolontárról érkezőket.[31.]

Nemzeti Vágta 2011. szeptember 14-18. Budapest

A Nemzeti Vágta is egy újabb kezdeményezés, amelyből (ha az érdeklődés továbbra is ilyen élénk marad) hagyományos évről évre megrendezésre kerülő rendezvénysorozat lesz.

Ez a verseny egy amatőröknek megrendezett sikersorozat, melynek összdíjazása 21 500 000 Ft. Jelentős a közösségformáló ereje, mivel az önkormányzatok nevezik a lovas és a lovat, melyek sikeréhez mindenkinek hozzá kell járulnia a településen.

2010-ben már egy 10 hetes rendezvénysorozattá vált, amelynek a fővárosi döntőjén több mint 300 fellépő vett részt, 170 sátrat állítottak fel, több tízezer adag étel került kiadásra, a versenyre 380 ló érkezett, ezeket 240 istálló fogadta.

2011-ben több mint 150000 ember vett részt a Budapesten megrendezett Nemzeti Vágtán 4 nap alatt.[32.] Ez mutatja a lovas turizmus, és az ezzel kapcsolatos hagyományaink

fontosságát! Kell valami, ami tartja a lelket az emberekben, és egy kis felüdülést nyújt a mostani borús hétköznapiakban. A rendezvény színvonalának és népszerűségének megtartása érdekében, jobban oda kell figyelni a biztonságára, mert sajnos több súlyos baleset is történt.

Nyeregszemle Ópusztaszeren 2011. július 15-16-17.

- Lovas hagyományörző találkozó és ismeretterjesztő fesztivál -

2011-ben első alkalommal került megrendezésre a Nyeregszemle, egy háromnapos, lovashagyományokra épülő rendezvény, melynek helyszíne az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark.

A rendezvény célja a ló és ember harmonikus kapcsolatának bemutatása. Újra közel hozni a lovakat, - mint a magyarság történetének fontos szereplőjét- az emberhez, illetve a lókedvelő laikusokhoz a magyar nemzet – lovasnemzet szellemiségében.[33.]

Azt hogy a hazai lovasok mennyire örülnek egy ilyen rendezvénynek az mutatja, hogy a már a szervezés során hatalmas volt az érdeklődés. A szervezők arra kényszerültek, hogy 300-ban maximalizálják a lovak számát (a lovak egészsége érdekében), Annyi volt a jelentkező akik szívesen mentek a fesztiválra lóháton, vagy fogattal.

Ezeknek a rendezvényeknek a színvonalbeli és számbeli bővülése azt mutatja, hogy a magyar nép igenis lószertető, és kapható a lovas turizmusra. A kereslet egyre nő és erre megfelelő választ kell adnia a lovas turisztikai szolgáltatóknak is. Ehhez azonban segítségre van szükségük! Egyedül egy kisvállalkozás nem tud attrakciót létrehozni! Szorosabban kellene összefogniuk annak érdekében, hogy előrébb jussanak, különöse a kevésbé frekvenciált térségekben.

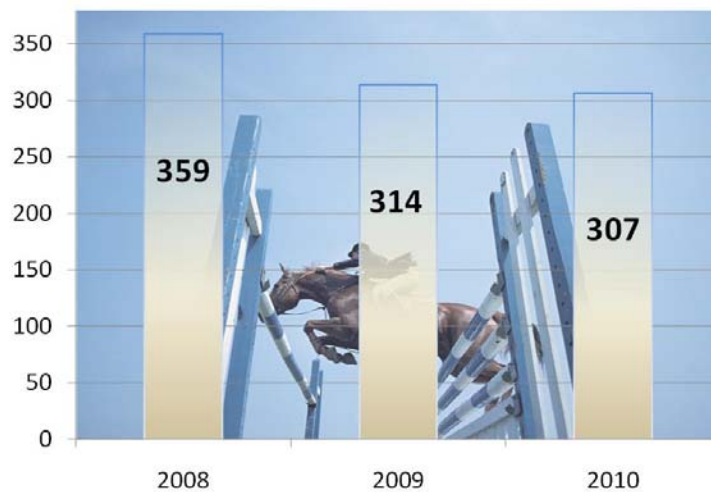
1.3.1.3. A magyar lovassport

Ma a magyar lovassportban jelentős azoknak a lovasoknak a száma akik kedvtelésből versenyeznek. Ezen túlmenően a verseny, mint rendezvény fontos szerepet játszik, a turizmus szempontjából. Ha csak egy amatőr versenyt nézünk kisebb környékbeli lovardák között, ott is megjelennek a helyi és más vállalkozók, büfékocsival sörátorral, bazárral, és mindig sor kerül valamilyen bemutatóra, esetleg fellépésre.

A statisztika szezonra összesítve látható. A szezon az előző év november 1.-től az adott év október 31.-ig tart a lovas szakágakban, a fogathajtásban viszont január 1.-től az adott év december 31.-ig.

5.ábra

**A Magyarországon megrendezett díjugrató versenyek száma (db)
2008-2010 években**

Forrás: Saját szerkesztés a díjugrató szakág 2010-es beszámolója alapján, aktuális adatok 2011.09.08.-ig.

A grafikonon látható évről évre tapasztalható csökkenés nem csak a díjugrató szakágra jellemző.

**Szakágak szerinti startok száma (db) Magyarországon
2008-2011 években**

	2008	2009	2010	2011
Díjugrató szakág	33018	35877	35353	
Póniklub	2501	2780	2174	2803
Díjlovaglás		3310	3159	
Fogathajtás		5335	4778	5894

Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Lovas Szövetség éves beszámolója alapján, az adatok utolsó frissítésének napja: 2011.09.08.

A táblázatban láthatjuk a startok számát, az eddig eltelt időszakban (2011-09-08-ig), összehasonlítva a megelőző évekkel. 2009 és 2010 között minden területen csökkenést láthatunk. Ez visszavezethető a válságra és annak máig tartó hatására. Az emberek helyzete egyre nehezebb és a magyarok eladósodása is egyre nagyobb mértékű. Ezen kívül még a 2010-es árvíz negatív hatása is jelentkezik, mivel sok családot érintett súlyosan. A családok addigi életszínvonala nagymértékben esett vissza, megélhetési problémák léptek elő. A 2011-évi eddigi adatok viszont bizakodásra adnak okot, mivel jelentős növekedést láthatunk, úgy is hogy ezek még az év végi összesített adatok.

A díjugrató versenyek számának megyénkénti megoszlása

17

kiemelkedő szolgáltatást nyújt, átlagon felüli infrastruktúrával. Tehát ebben a megyében van a legnagyobb igény az igényes lovas turizmusra.

1.4. Magyarország turizmusa

Magyarország Közép Európa szívében fekszik, a Kárpát-medence által határolt területen. A központi fekvés miatt országunk tranzitországgá vált. A turizmus fellendítése, illetve mértékének növelése szempontjából arra kell törekednünk, hogy az átutazó turisták megálljanak valahol útközben. Szálljanak meg egy éjszakára, látogassanak meg egy útba eső attrakciót vagy desztinációt. Szerezzenek pozitív benyomásokat és máskor is térjenek vissza pihenési üdülési vagy más időtöltési céllal, lehetőség szerint a családjukkal.

A Magyar Turizmus Zrt. minden évben egy-egy témára koncentrál, a turizmus hatékony népszerűsítése céljából. *2011 az Egészségturizmus Éve*, mivel Magyarország kiemelkedő adottságokkal rendelkezik ezen a téren. „Több mint 350 létesítmény szolgál gyógy, illetve wellness célokat. Gyógyfürdők, szanatóriumok, gyógybarlangok, strandok, magas színvonalú wellness hotelek, gyógyszállodák nyújtanak széleskörű szolgáltatásokat a regenerálódáshoz, pihenéshez. Természetes gyógymódok számtalan variációjával éledhet újjá az ember, akár a termálvizek, gyógyvizek, gyógyiszapok alkalmazása, vagy barlang-, széndioxid-, illetve klímaterápia segíthet a felépülésben, felüdülésben.” [<http://itthon.hu/gyogy-wellness>]

2010-ben Pécs volt Európa egyik Kulturális Fővárosa, Essennel és Isztambullal együtt. Ez öt nagy kulcsprojekttel járt, amelyekből Pécs továbbra is profitál. Továbbá, pozitív volt a hatása az országimázsra. A külföldiek Budapesten kívül más helyeket is megismertek Magyarországból. Pécsen a vendégek száma 25,7, a vendégéjszakák száma 27,5%-kal emelkedett.

2010-ben a kereskedelmi szálláshelyeken 7,3 millió vendég 19,0 millió vendégéjszakát töltött el. Az átlagos tartózkodási idő 2,6 éjszaka volt. Az előzetes adatok alapján a vendégek száma 1,9%-kal haladta meg a 2009. évi adatokat, a vendégéjszakák száma pedig 1,5%-kal nőtt. 2010-ben a szállodák szobakapacitás-kihasználtsága 44,8% volt. A legmagasabb kihasználtságot az ötcsillagos szállodákban (59,9%), illetve a gyógyszállodákban (56,1%) mérték, a négycsillagos szállodákban 50,2%-os szobakapacitás-kihasználtságot regisztráltak.

A kereskedelmi szálláshelyeken összesen 234,3 milliárd forint bruttó bevétel keletkezett, ami 2009-hez viszonyítva folyó áron 4,0%-os növekedésnek felel meg. A

szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás január–decemberre számított árindexe 4,2%-kal magasabb az egy évvel korábbi szinthez képest. Ezen belül a szálláshely-szolgáltatás területén 0,3%-os árnövekedést mértek. [21.]

1.5. Magyarország lovas turizmusa

Magyarország lovas turizmusára jellemző, hogy több gyenge pontja is van jelenleg. Ezek a szakmához közel állók jól ismerik, Ez kitűnik a Lovas Szövetség programjából és a Lovas Stratégiából, mivel mindegyik ezekre a gyengeségekre koncentrált. Mivel a hozzá értő és kompetens szervezetek már foglalkoznak ezeknek a problémáknak a megoldásával, a teljesség igény nélkül csak felsorolok párat:

- Sok a szakképzetlen, hozzá nem értő oktató.
- Magyarország lovas turizmusa a rendszerváltást követően hanyatlott, azóta még nem értük el ugyan azt a színvonalat.
- A szakemberek (kovács, nyerges, stb) hiánya néhol negatívan befolyásolja a szolgáltatás minőségét és a bevétel mértékét.
- A lovas ágazat háttérbe szorult (nálunk lovas turizmus van és annak fejlesztése, míg Ny-európában lovas ágazat, és ágazati stratégia).
- Egy lovas vállalkozásnak kicsi az esélye arra, hogy a megélhetési szintű nyereségnél többet termeljen.
- Hogyan használjuk ki:
 - kiváló hazai fajtáink által nyújtott lehetőségeket
 - hagyományainkat
 - kitűnő földrajzi adottságainkat

A dolgozatomban, a versenyképes és jövedelmező lovas turisztikai szolgáltatás formáját keresem.

Korábban már említettem, hogy a magyar lovas tradíciókról mostanában egyre több szó esik. Ezért csupán egy rövid áttekintést szeretnék itt tenni ebben a témában ugyanis, az rendben van, hogy büszkék vagyunk a nagy évszázados múltunkra, de korántsem elég. Szerencsére egyre több a szaktekintély, akikről sokszor hallunk, és akiket nem kizárólag az érdeklődők ismernek, hanem a hétköznapi ember is.

A magyar nép több területen is gazdagította Európa és a világ lovas életét. Az ősmagyarok kiismerhetetlen lovas harcmódora előtt az egész világ fejet hajtott. Jó példa a hagyományőrzésre, az ősi lovasíjászaton alapuló harcművészet, melyet Kassai Lajos révén az egész világ ismer. A magyar történelmi lovasság a huszárság, amely még ma is messze földön híres, virtuóz harcmódoráról és szellemiségéről. Ezen felül a világ a husároktól vette át a katonai nyerget és kantárt, a kedvelt huszárlóról már nem is beszélve.

A Hortobágy nemzeti értékünk, a Világörökségünk része. A hagyományos magyar pusztai jellegzetes alakjai a csikósok, és a Pusztai ötös, amely mára már tizenkét lóból álló pusztai-fogat világrekordját is megdöntötte. A csikósok elmaradhatatlan felszerelése a karikás ostor és a heveder nélküli nyereg, a patrac. Kocsit a világon először, a 13-14. században Magyarországon készítettek, Kocs nevű kis faluban, ahonnan elterjedt az egész világon, és számos idegen nyelvben megtartotta eredetire utaló elnevezését. A könnyű, gyors magyar kocsi forradalmasította Európa közlekedését.

A magyar szügyhám és fogathajtási stílusunk előnye ma világszerte elismert. Az 1800-as évek végén, a századfordulón a magyar jukker volt a világ leggyorsabb hintóslova. Az orosz cár, a német császár, a holland király magyar jukker fogattal közlekedett. A múlt kihat a jelenre, így a magyarok a világ legeredményesebb fogathajtó versenyzői. Eddig összesen nyolc egyéni és öt csapat-világbajnoki címmel rendelkeznek.

7. ábra

Németh Ferenc és Imperiál

Forrás: www.lovasok.hu

Gróf Széchenyi István és báró Wesselényi Miklós volt az atyja a hazai versenylótenyésztésnek, munkájuk eredménye két fantasztikus ló, a Kisbéri Kincsem akinek a neve még ma is világszerte legenda, és persze Imperiál. Ők azok a lovak akikre bárki szívesen emlékszik vissza a magyar tenyésztés ékes példájaként.

A magyarok ló iránti szeretetét világszerte elismerik. Miért emelem ki mindig a lószereket? Azért mert e nélkül nincs lovas turizmus, ez az egész alapja. A kérdés, hogy erre alapozva képesek leszünk-e egyre magasabb színvonalú lovas turisztikai szolgáltatások nyújtására, amik megfelelnek az egyre nagyobb elvárásoknak, mind szakértelem, mind infrastruktúra mind lóállomány, szempontjából. Mennyire tudunk komplex szolgáltatást nyújtani ebben az ágazatban?

A kérdőívem szűk rétegnek szól, ezért telefonos kapcsolatfelvétel útján kértem a lovardatulajdonosokat, segítsenek azzal, hogy kitöltik. Ezen hívások során volt egy-két segítőkész tulajdonos, akik pár mondatban illetve szóban előre összefoglalták a véleményüket, ezek így hangzottak.:

„Siralmas!”

„A lovardák 50%-a csődbe fog menni. Azok akik nem a magas szinten nyújtanak szolgáltatást, illetve a nem központi helyen fekvők.”

„A legnehezebb vállalkozás, a lovas vállalkozás.”

Szerencsére pozitív ellenpélda is akad! Ezek azok a lovasudvarok amelyek luxust kínálnak a lovaknak és gazdáinak, pl.:saját ló megfigyelése webkamerán keresztül, rendelkeznek étteremmel, panzióval.

A lovas turizmus gazdaságilag jelentős. Van nagyszámú érdeklődő, olyanok, akik rendelkeznek megfelelő diszkrecionális jövedelemmel, hogy fenntartsák a számukra megfelelő szolgáltatást nyújtó lovaturisztikai vállalkozásokat.

Említettem, hogy a lovas rendezvények elsősorban a szervezőknek jövedelmezők. Másodsorban a rendezvény helyszínéül szolgáló település életére és megítélésére is nagymértékben pozitív hatással vannak. Többletbevételhez jut az önkormányzat, pl. a hely bérbeadásával,és az ott töltött vendégéjszakák után kapott idegenforgalmi adóból. A rendezvényeken ideális esetben a helyi vállalkozók nagy szerephez jutnak, amely lendületet ad ezeknek a gazdasági szereplőknek. Ha a vendég több napos rendezvényre látogat, valamilyen szintű helyismeretet szerez. Jó esetben pont annyit, hogy szabadidejében kedve legyen visszatérni egy másik alkalommal és azokat a dolgokat megnézni, amiket a rendezvény miatt elmulasztott.⁴

1.5.1. A lovas turisztikai szolgáltatás végzésének jogi háttere

Sok év várakozás után született meg a most hatályban lévő rendelet (14/2008. (XII. 20.)), amely meghatározza a lovas turisztikai szolgáltatás feltételeit és az azt végző személy végzettségét. Véleményem szerint nagy lépés volt a törvény beiktatása a szolgáltatás minőségének javítása felé. A legújabb módosítás szerint bővült az elfogadott képzések listája,

⁴ Aktuális turisztikai fejlesztésre irányuló pályázat rövidítve a Mellékletben

illetve az előírt képesítés meglétének igazolására kiszabott határidőt kitolták 2013. január 31-ig.

„E rendelet állapítja meg a lovas szolgáltató tevékenység bejelentésének, az ilyen szolgáltatási tevékenységet folytató vállalkozások (a továbbiakban: szolgáltató) nyilvántartásának részletes szabályait, továbbá az e tevékenységek folytatásának részletes követelményeit, és a lovas szolgáltató tevékenység ellenőrzésének részletes szabályait.”

Fontosnak tartom különösen a törvény e részének a betartatását. Ezen felül a tananyag egységesítése is szükséges lenne, így ki lehetne szűrni illetve javítani lehetne a lovasok tudásbeli különbségét.

Az ok amiért ezt megemlítettem az az, hogy a szolgáltatás minősége, jelen esetben a felelős személy szaktudásától és hozzáállásától függ. Ezek a tényezők kulcsfontosságúak a jövedelmezőség és megbízhatóság szempontjából.

„A lovaglás költséges sportág, ám gyakorlásához nem elég a pénz, mert szakértelem, elkötelezettség, szorgalom és igényesség nélkül nem érdemes a lovaglásba befektetni.” Dallos Gyula mesteredző, a díjlovaglás örökös magyar bajnoka.

1.5.2. A magyarországi lovas szakemberképzés

Sokáig háttérbe szorult hazánkban a lovas szakma és az ehhez tartozó szükséges szakemberek képzése. Szerencsére pár éve folyamatos, pozitív változás tapasztalható. Egyre több olyan iskolarendszerű képzés van, amely alkalmassá teszi az érdeklődőket a megfelelő színvonalú lovas turisztikai szolgáltatás végzésére. Kevés viszont, a jó és megbízható szakmunkások száma olyanoké, mint például a lovász, a bórdíszműves, a nyerges, a kovács. Pedig ők is szerves részét képezik a szolgáltatás minőségének és a rólunk kialakult képnek. Nem utolsó sorban fontos szerepet játszanak abban, hogy egy vállalkozás mennyire jövedelmező. Munkájuk minősége, jelentősen befolyásolja a bevételt negatív és pozitív irányba egyaránt.

1.5.3. Lovas turisztikai vállalkozások minőségellenőrzése

Hazánkban a lovas turisztikai szolgáltatást végző vállalkozásokat egyrészt a Patkós rendszer alapján minősíti az MLTSZ (Magyar Lovas Turisztikai Szövetség), másrészt az MKEH (Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal) ehhez kapcsolódó osztálya ellenőrzi a beregisztrált vállalkozásokat.

Az MLTSZ által meghatározott kritériumok, feltételek listája a Mellékletben megtalálható, az MKEH által végzett ellenőrzés szempontjai nem nyilvánosak, az viszont biztos, hogy mindkét szervezet a szakértelmet, az állatokkal való bánásmódot és a higiéniai körülményeket egyaránt nagyon fontosnak tartja.

A Patkós Minősítési Rendszer a lovas turizmus szempontjából fontos, mert megjelenik a lovarda a tájékoztatóban, és ha jól végzi a szolgáltatást ugyan úgy megkapja a „patkóit” mint a szálloda a „csillagait”. Hátrányban nem részesül az a lovarda amely a vizsgálat során nem felelt meg a követelményeknek.

Ezzel ellentétben az MKEH által végzett ellenőrzésnek a tétje a lovarda további működési engedélye. Az ellenőrzés során 2-3 megbízott tekinti meg a helyszínt és ellenőrzik, hogy minden a jogszabályok szerint működik-e, meg vannak-e a szükséges papírok (az ellenőrzés főbb szempontjai a Mellékletben megtekinthetők). Kisebb mulasztás bírságot, más súlyos probléma a működés felfüggesztését vonja maga után.

A rendszer hátránya, hogy egyelőre, csak azokat a lovardákat tudják ellenőrizni, akik hivatalosan bejelentették magukat.

1.5.4. Fogyasztói magatartás a hazai lovasok körében

A Magyar Turizmus Zrt. 2006-ban készített egy általános felmérést, amelyből kiderült milyen a magyarok hozzáállása a lovakhoz, és hogy mit gondolnak a lovaglásról. Ebből kiderült, hogy népszerűnek tartják a lovaglást. Szerintem pozitív, hogy a válaszadók többsége nem tartja sznobságnak a lovaglást 84,5 % egyetértett azzal, hogy, "Magyarország híres a lovassportjáról". Megkérdezettek közül, akik nem lovagolnak 44,6% azért nem, mert nem érdeklődik iránta, 23,9 %-nak eszébe sem jutott, hogy lovagolhatna, 19,8 % az anyagi okokra hivatkozva nem lovagol. [20.]

A bevezetésben már említettem, hogy engedélyt kaptam a www.lovasok.hu weboldal által terjesztett kérdőív értékelésére és szakdolgozatomban való bemutatására.⁵

A kérdőív 24 kérdést tartalmaz. A kérdőív 2010.júliustól szeptemberig volt kitölthető a lovasok.hu-n online kérdőív segítségével. Az email és IP cím segítségével szűrték ki a többször válaszolni vágyókat. A kérdőív kitöltését ösztönözte egy nyereményjáték, a kitöltők

⁵ A kérdőív szerkesztője: Bardóczky Eszter

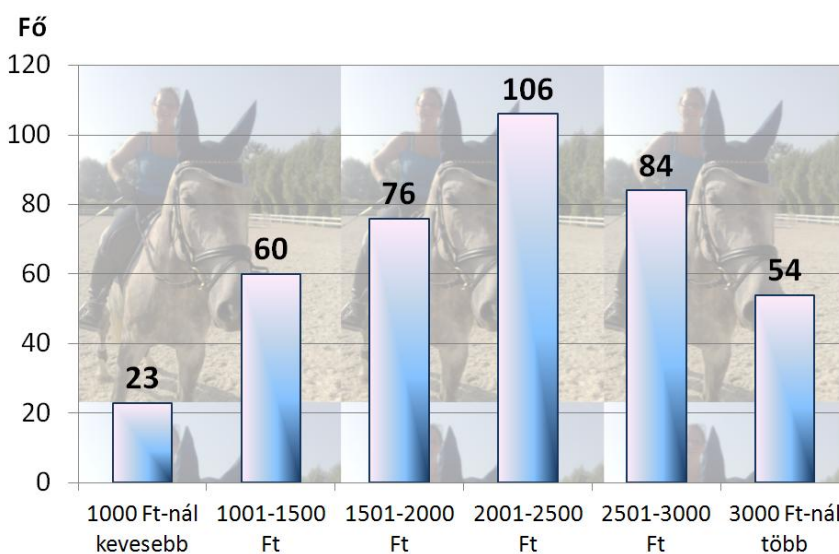
között himzett több „lovak.hu”-s mellény és lovas boltokba szóló ajándékutalvány került kisorsolásra.

A kérdőívet összesen 469 ember töltötte ki. A válaszadók 83% nő, ebből arra következtetek, hogy az a nemzetközi tendencia, amit már említettem egy korábbi fejezetben, hogy a nőknek egyre nagyon a szerepe ebben az ágazatban mind kereslet, mind kínálat szempontjából, nálunk is beigazolódni látszik. Ez valószínűleg arra vezethető vissza, hogy a nők szentimentálisabbak. A lelki kapcsolatot keresik a lóval, a férfiak szemében a ló általában sporteszközzé minősül (tisztelet a kivételnek!). A válaszadók életkora 8 évestől a 60 évesig terjed. Ez számomra nagyon érdekes adat, mivel azt mutatja, hogy nem csak egy bizonyos generáció érdeklődik a lovaglás iránt hazánkban, hanem a kicsiktől a nagyokig mindenki. A lovaglást behatárolja ugyan az ember fizikai egészségi állapota, a lóval való kapcsolatra és az érdeklődésre semmilyen hatással nincs. Ez a lényeg, ez a motiváció a lovas turizmusban való részvételre!

Arra a kérdésre, hogy mennyire kerül a számukra megfelelő lovardában egy óra lovasoktatás, a leggyakoribb válasz az volt hogy, 2001-2500 Ft között. Csupán 54-en választották azt hogy 3000 Ft-nál többet is hajlandók fizetni egy óráért. 23-an viszont 1000 Ft alatti összeget tart reálisnak óránként. 66 fő nem adott meg konkrét összeget. Így a válaszadók 74%-a nem költene 3000 Ft-nál többet lovaglásra óránként.

8.ábra

Mennyibe kerül az Önnek megfelelő lovardában egy óra lovaglás?

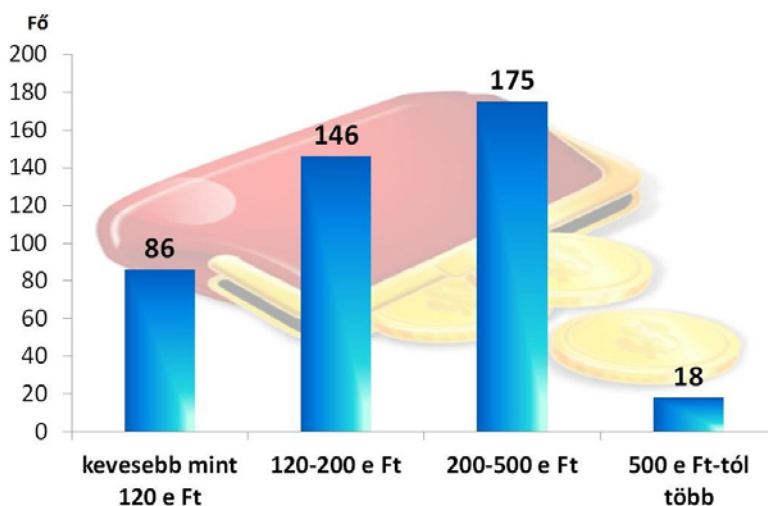

Forrás: Saját szerkesztés

A lovas turizmushoz elengedhetetlen, hogy legyen fizetőképes kereslet. Ezért a kérdőív szempontjából is kiemelkedően fontos volt, hogy kiderüljön, a hazai lovasok milyen anyagi helyzettel rendelkeznek. A következő (9. ábra) oszlopdiagram szemlélteti, a válaszadók háztartásainak mekkora a havi nettó összjövedelme. Az ábráról leolvashatjuk, hogy erre a kérdésre 425 fő adott választ. Pozitívum, hogy a legtöbben nettó 200 000 Ft feletti jövedelemmel rendelkeznek. Ettől az összeghatártól képesek az emberek, megfizetni azt a minimális óradíjat, ami szükséges a vállalkozások fennmaradásához. Sajnálatos, hogy a válaszadók 54 %-nak a havi nettó összjövedelme nem éri el a 200 000Ft-ot. Csodálatra méltók azok a szülők, akik a nehéz anyagi helyzetük ellenére megadják gyermekeiknek a lovaglás lehetőségét. Ennek viszont az a vonzata, hogy a lovas vállalkozások nehéz helyzetbe kerülnek árképzés szempontjából.

9.ábra

Megkérdezettek háztartásának havi nettó összjövedelme

Forrás: Saját szerkesztés

A válaszadók közül 218 fő él olyan családban ahol 4-nél többen vannak. 78% megfizethetőnek tartja az igényeinek megfelelő lovarda szolgáltatásait.

A megkérdezettek közül 31 fő egyáltalán nem lovagol. Csupán 1 fő mondta azt, hogy semmilyen lovas rendezvényt nem látogatott még meg. A többi válaszadó 50%-a legalább egy rendezvényen vett részt, de gyakori hogy 3-4 eseményen is ott volt! Arra a kérdésre, hogy „Ha lenne hazánkban egy „lovas klub”, ahol éves tagdíj ellenében a hazai lovas szolgáltatóktól, lovasboltoktól, valamint a legfontosabb rendezvényeken kedvezményeket kapnál, tehát mintegy országos lovas kedvezménykártya működne, akkor ezért mekkora éves

díjat lennél hajlandó fizetni?” 41 fő kivételével akik biztosan nem vennének ilyen kártyát, a többiek szívesen áldoznának erre 5000-10000 Ft-ot biztosan.

Hazánkban az emberek kaphatóak a lovas turizmusra. Hajlandóak rendszeresen akár 40 km-nél hosszabb utat megtenni csak azért, hogy a nekik megfelelő lovardában lovagoljanak, vagy részt vegyenek egy rendezvényen. Ezt a hajlandóságot ki kell használni, segíteni kell a vállalkozásoknak, hogy az érdeklődők rájuk találjanak!

2. ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI RÉGIÓ BEMUTATÁSA

LOVAS TURIZMUS VONATKOZÁSÁBAN

10.ábra Észak-magyarországi Régió

Forrás: <http://www.abbcenter.com/startpage.php?tema=eszakmagyarország>

Ezt a régiót több okból is szeretném kiemelni. Az egyik, hogy itt lakom és tisztában vagyok azzal, hogy természeti adottságai fantasztikusak a turizmus ezen ágának a szempontjából. A másik ok, hogy ez az ország legelmaradottabb régiója és a lovas turizmus lehetne egyik eszköz a fellendítésében. Mégpedig azért mert több olyan attrakció is található a régióon belül, amelyek ha összefognának a lovas vállalkozásokkal, nagyobb tömegeket tudnának megmozgatni, szélesebb lenne a szolgáltatások skálája és nagyobb bevételhez jutnának az önkormányzatok is. Már ha csak a régióban lévő gyógy és wellness szállodákat nézem, tele vagyunk különlegességekkel, (pl. a sóhegynél a Saliris Resort Spa és Konferencia Hotel, a Mesés Shiraz Hotel, az újonnan nyílt Bambara Hotel és folytathatnám...) amelyek vonzzák a nagy diszkrécionális jövedelemmel rendelkező vendégeket. Ha összefognának már nem a lovas vállalkozásnak kellene arra törekedni, hogy valahogy oda próbálja vonzani a vendégeket, mert egy ilyen átlagos lovarda még ha jó színvonalon is működik nem attrakció. A szálloda tud olyat nyújtani ami nagy távolságból is elhozza a vendéget. Kiegészítőnek viszont a lovas turizmus tökéletes. Minden szálloda arra törekszik, hogy minél hosszabb időre ott tartsa magánál a vendéget, erre véleményem szerint a lovas turizmus tökéletesen alkalmas.

Az észak-magyarországi régió három megyéből áll, ez a NUTS III rendszernek megfelelően került kialakításra. Sajnálatos hogy, itt a legnagyobb a munkanélküliség és itt érvényesül legjobban a társadalmi shadow-hatás.

Országosan a lovas turisztikai minősítési kategóriák közt a 3, 2, 1 patkós létesítmények vannak túlsúlyban. A három kategória a patkós minősítést kapott létesítmények mintegy 75%-át adja. A legmagasabb minőségű létesítmények száma viszonylag alacsony, különösen az 5 patkós létesítményeké. A felmért létesítmények területbeli eloszlása meglehetősen egyenlőtlen.

Észak-Magyarország, területi kiterjedésének arányában, a létesítmények összes számát tekintve közepes lovas turisztikai szolgáltató hely ellátottsággal rendelkezik.

A minősítések végeredménye szerint az országos lovas létesítmények 61,14%-a éri el az elfogadható szintet. Ez az arány a Közép-Dunavidéken, Közép-Dunántúlon, és a Balatonon meghaladja az országos átlagot (több mint 70%), míg a Tisza-tónál, Budapesten és a Dél-alföldön 60-70% körüli a minősült létesítmények részaránya.

A többi régió az országos átlag alatt van e tekintetben, különösen ki kell emelni Észak-Magyarországot és Észak-Alföldet, ahol a létesítmények mindössze 39,7% a nyújt elfogadható szintű szolgáltatást. Ez összefügg azzal, hogy itt kevesebb olyan család van akik megengedhetik maguknak, hogy a lovas turizmus valamelyik ágát kipróbálják és rendszeresen üzzék, így a lovardákhoz sem jut elegendő bevétel. Pénz nélkül pedig nem lehet magas szintű szolgáltatást nyújtani. Ez a régió a jó minőségű lovasszolgáltató létesítmények számának, illetve ezek részarányának tekintetében nagymértékben elmarad az országos átlagtól, míg a vendégfogadásra nem alkalmas lovas szolgáltatóhelyek számának viszonylatában jelentős mértékben megelőzi azt. A lovas létesítmények minőségi vizsgálatából tehát kiderül, hogy a régióban működő lovas turisztikai szolgáltatások átlagosan igen alacsony minőségi kategóriát képviselnek, tehát az új lovas bázisok kialakítása mellett hangsúlyt kell a meglévő létesítmények színvonalának emelésébe fektetni. [13.]

2.1. A régió természeti adottságai, lehetőségek

Miért alkalmas a régió pont a lovas turizmus magasabb színvonalú kialakítására?

Először is azért, mert a domborzati viszonyok kedvezőek. Lankás, könnyen lovagolható a táj, változatosak a terepviszonyok, így a túra nem válik egyhangúvá. Ezzel együtt a turisták megcsodálhatják az érintetlen természeti környezetet, amelyet nem zavarhatnak meg épületek villanyoszlopok.

Az időjárás is kedvező a lovas turizmus szempontjából, mert hosszú a tavasz és az ősz, ezek kiválóan alkalmasak a túrák és egyéb tevékenység végzésének szempontjából. Kevésbé jellemző a szezonális, mert minden évszaknak megvan a maga lovassportja. A szolgáltató részéről rugalmasságot igényel, hogy nyáron inkább reggeli, illetve esti órákra szervezze programjait.

A kellemes természeti környezethez és hangulathoz a gazdag ér és patak hálózat, a változatos nagy kiterjedésű, összefüggő erdők, a könnyen lovagolható ligetes bokros lankák is hozzájárulnak. Vendégek számára különlegesség lehet egy-egy ritka növény eredeti élőhelyének megtekintése.

A növényeken kívül meg kell említenem az állatvilágot, amely fajokban gazdag, és madár ritkaságokkal is büszkélkedik.

Ezek az adottságok teszik különlegessé a régiót a lovas turizmus szerelmeseinek.

Sajnos, a negatív hatások is már felfedezhetők. A tömegturizmus és iparosodás felbolygatta a környezetet, a területek csökkennek. Az érzékeny fajok eltűnése a területről megnövekedett ezeknek hatására, mivel a környezetvédelem nem megfelelően óvja azokat. Ebből kifolyólag, különösen veszélyes a vadméhek támadása, a gyakori szúnyog – és bögöly invázió.

Természetes vadasparkok létrehozása megoldást jelenthetne, ahol speciális túrákon kifejezetten vadon élő állatok megfigyelése és megismerése lehetne a cél.

A régióban nemzeti parkok és tájvédelmi körzetek is megtalálhatók:

- Bükki Nemzeti Park
- Aggteleki Nemzeti Park
- Duna-Ipoly –Nemzeti Park
- Longi erdő

Ezekben a körzetekben nagy kiterjedésű összefüggő területeket találunk, különleges természeti értékek megjelenését csodálhatjuk meg, azonban itt is figyelnünk kell a fokozott környezetszennyezésre, és a környezet terhelésére. A turizmust ezen a területen is fenntarthatóvá kell tenni, mert ha ezt elhanyagoljuk, akkor a régió a legszebb és legjellegzetesebb kincseitől esik majd el. [13.]

2.2. A lovas turizmus a régióban

2002-ben a világ 5 legjobb lovastúrájának egyike itt volt az észak magyarországi régióban. Ez a listát angol, ír és német lovas szakújságírók állították össze. [7.]Ez a régió a kiváló adottságain kívül rendelkezik még négy magyarfajta főménesével (hucul, kisbéri, lipicai, furioso), továbbá gyönyörű történelmi lovastúra útvonalak találhatók itt.

Az „Attila nyomában” címet viselő egyhetes program például a nemzetközi szakújságírók értékelése alapján bekerült a világ tíz legjobb lovastúrája közé. A kalandvagyó lovasok nem kevesebbre, mint a hun király sírjának felkutatására indulnak. A túra során páratlan természeti környezetben, ősgyepes dombokon, erdőkkel, völgyekkel tarkított tájakon vágnak keresztül. Nyolc nap alatt, összesen 240 kilométer távolságot tesznek meg. A Rákóczi-túra résztvevői szintén a magyar történelem híres helyszínein és II. Rákóczi Ferenc fejedelem egykori birtokain barangolhatnak. A hét napos túra során a lovasok érintik Tokajt, Sárospatakot, Füzeradványt és Aggteleket.

Akiket a lovak mellett a kultúrtörténet is vonz, azok számára az Ipoly menti kastélytúra az ideális választás. A lovasok útjába kerül majd többek között a sziráki kastély, a népviseletéről híres Buják és a világörökség részét képező Hollókő. Ezek után kulináris

élvezetekben is része lehet a túrázóknak. A borportya az egri történelmi borvidéket és annak híres pincészeit veszi célba. A fáradt végtagok pihentetése érdekében a gyógyforrásokat is felkeresik a túrázók. [8.]

3. LOVASUDVAROK BEMUTATÁSA

Ebben a fejezetben röviden bemutatok három különböző lovasudvart és egy új lovarda típust. Először az általános ismertetés a célom, hogy más is képet kaphasson róluk. A következő fejezetben foglalkozom a gazdaságosság kérdésével.

3.1. A Tamarix Lovasudvar bemutatása

Magyarország s Borsod-Abaúj-Zemplén megye egyik legszebb vidéke a Hegyköz, melynek egy kis falujában, Vilyvitányban található az egész évben nyitva tartó TAMARIX Lovasudvar.

A füzérradványi Károlyi kastélypark az egyik legkedveltebb túraútvonal. Az ide látogatóknak része lehet karámon belüli lovas oktatásban, sétakocsikázásban, de terepíjászatban és hegyikerékpározásban is.

11.ábra **Tamarix Lovasudvar**

Forrás: <http://www.zemplen.net/tamarix/index.php>

A lovak szelídek, szépek és jól lovagolhatóak. Nyaranta nagyszerű lovas táborokat szerveznek, ahol a lovaglason és fogathajtáson túl, a táborozók megismerkedhetnek a lóápolás rejtelmeivel is. A táborokon kívül folyamatosan a vendégek rendelkezésére áll a hétvégi lovasiskola. Diákoknak, baráti társaságoknak, családoknak egyaránt ideális. A kalandturizmusra vágyók is megtalálják itt számításait, számukra 3-4 napos lovas vártúrákat ajánl a lovasudvar, melynek útvonala vadregényes tájakon, középkori falvak érintésével, történelmi várak mellett halad. Cigánykocsizás - egy fedeles, echo jellegű

lovaskocsi - több napos cigány vándortúrára csalogatja vendégeit, ahol az éjszaka éri a kocsit, ott alszik a társaság.

A lovasudvar szálláshelyet is kínál: falusi környezetben, gyümölcsfa ligettel, 8 apartman formájában, 25 férőhellyel.

12.ábra **A lovasudvar környezete**

Forrás: <http://www.zemplen.net/tamarix/index.php>

Lovas táborok programja:

Az első két nap lépésben tanulnak lovagolni a táborozók. A gyakorlott lovasok a hét több napján is mehetnek tereplovaglásra.

A istálló körül töltött időben betekintést nyerhetnek a lovak körüli munkálatokba: ló tisztítása, etetés, a szerszámok ápolása, rendben tartása, nyergelés és minden olyan foglalatosság, ami az istálló rendjéhez szükséges.

A hét egyik napján a táborozók egész napos túrára mennek. Ekkor a környékbeli falvakat bejárva megtanulhatják a fogathajtás rejtelseit és emellett gyönyörű tájakat is láthatnak. A szabadidő eltöltésére nagyon sok lehetőség áll rendelkezésre.

Lehet: íjászcodni, fürdeni, labdázni, társasjátékozni, röplabdázni és egyéb szórakoztató játékokban részt venni.

3.2. Egy észak-magyarországi lovasiskola bemutatása⁶

A lovasiskola jól megközelíthető helyen fekszik, egy nagyváros mellett, a főút közvetlen közelében. A lovasudvar lóállománya igen változatos, mindenki számára találunk

⁶ A tulajdonos csak névtelenül vállalta a segítségnyújtást.

megbízható lovat. A lovarda két lovaspályával is rendelkezik. Rendszeresen szerveznek lovastúrákat, de általában a megszokott csapat, az állandó lovasok vesznek részt rajta. A lovasudvar elérte azt a maximális vendégszámot, amelyet ki tud elégíteni, a jelenlegi lóállománnyal (kb 30 állandó lovas, heti 50-70 óra lovagoltatás). A nyári lovastáborok azok ahol megjelennek újabb érdeklődők, de ők többnyire nem jelentkeznek újra, vagy csak a következő évi lovastáborba. A lovasiskola rendelkezik öltözővel, jól felszerelt nyergessel és hozzáértő alkalmazottakkal. Van továbbá egy kisebb és egy nagyobb lovaspálya. Az egyik a díjlovaglásra alkalmas, a másik pedig a díjugratás iránt érdeklődőknek kedvez.

Lovas táborok programja:

A gyerekek naponta két alkalommal ülnek lóra. Délelőtt a lovardában, ilyenkor a tanulás az elsődleges, délután pedig tereplovaglás, ami kezdő gyermekeknél vezetett sétát jelent, a tapasztaltabbak azonban önállóan sétálnak a többiekkel.

A gyermekek egész napja hasznosan telik. Megismerkedhetnek a vidéki élettel, állatgondozással. Sokat tanulnak továbbá a lovakról, lovaglásról. Emellett lehet szabadon rajzolni, foglalkozáson részt venni, karkötőt készíteni és ügyességi feladatokon részt venni. Többek között a tábor zászlója és plakátja is megtervezésre kerül.

3.3. Egy német magánistálló bemutatása

13.ábra **Privatpferde lovasudvar**

Forrás: Saját szerkesztés

A lovarda egy kis 2000 fős faluban található, az Inn partján, az osztrák határ mellett. A lovarda a méretéhez képest nagyon jól felszerelt. Rendelkezik fedeles lovardával, jártatógéppel, saját lószállítóval (kamion és utánfutó egyaránt), nagy legelőkkel és

ugrópályával. Ezen kívül az istálló rendkívül jó minőségű lovas felszerelést tudhat magáénak. Az elektromos energia nagy részét napelemek termelik. Jelenlegi állandó lovak száma 7. Egy állandó alkalmazottal, aki teljes körűen látja el az állatokat.

A lovarda tevékenységi köre a lovak idomítása, belovaglása, versenyeztetése és értékesítése. A bevétel kizárólag a lovak tartásából és az eladott ló utáni jutalékból áll.

3.4. Új generációs lovardák

A lovardák új generációját képviseli pl. a Kajászón található bio gazdaság, Domonyvölgyben található Lázár Lovaspark, vagy Szépalmapusztán a Hotel Szépalma.

Azért döntöttem úgy hogy szánok egy pár sort az ilyen típusú lovardák bemutatására, mert ez a jövő. Ötvözik a turizmus különböző típusait, ami magában hordozza a sikerességük kulcsát. Ezek a lovardák az 5 patkósok, némelyik már a luxuskategóriát is eléri az általa felkínált szolgáltatások minősége és sokasága miatt.

Az ilyen komplexumokban közös, nem csupán lovardát, vagy gazdaságot üzemeltetnek, hanem négy csillagos szállodás és éttermet is. Így az infrastruktúrájuk nagyon jó. Lehetőségük van rendezvények, konferenciák megszervezésére.

A lovakhoz kötő szolgáltatások, például lehetőség van a saját ló web kamerával történő megfigyelésére. Elektronikus beléptető rendszer van a lovarda területén. Minden boxhoz saját kisebb kifutó tartozik, az állatokat éjjel-nappali felügyelik és az állatorvos minden héten kijár ellenőrizni a lovak állapotát.

Ezek a komplexumok azok, amelyek igazán sikeresek tudnak lenni, de úgy hogy már nem tisztán csak a lovas turizmusból élnek.

4. HOGYAN MŰKÖDNEK IGAZÁBÓL A LOVAS VÁLLALKOZÁSOK?

Minden vállalkozás sikerességét a bevétel és kiadás mértéke, illetve aránya határozza meg. Ebben a fejezetben szerepel a lovasvállalkozások fix és változó költségeinek bemutatása, és optimális esetben elérhető jövedelemmel összefüggő elemzése. A dolgozatomban elején említettem a ló árának csökkenését, itt elemzem az ezzel kapcsolatos negatív hatásokat. A számításokhoz, a jelenlegi (2011 nyár) árakat használtam.

4.1. Fix költségek

Az első legkézenfekvőbb költség a lovak tartásának költsége. Ez magában foglalja a szemes- és szálatakarmányt, vizet, az ellátáshoz szükséges emberi munka órabérét, továbbá a közüzemi díjakat.

Szemestakarmány: 1 ló/1 nap megesszi a testsúlyának 0,5-0,75 %-t. A mennyiség attól függ, hogy mennyit dolgozik az állat. Egy átlagos ló testtömege 650 kg.

A cukorrépa étrend kiegészítő, tartalmazza a megfelelő mennyiségű ásványi anyagokat és egyéb fontos nyomelemeket. A cukorrépa mennyiségét az állattartónak kell meghatároznia a ló egészségi állapotának, és annak megfelelően, hogy mennyit dolgozik. A cukorrépa természetesen sok más táppal és müzslivel is helyettesíthető, a számításomban ezek már nem szerepelnek, mivel nagyon különbözőek mind ár mind összetétel szempontjából.

Szálatakarmány: 1 ló/1 nap a testsúlyának 1,5%-ra van szüksége szénából, a szalma mennyisége napi 4-5 kg ez az alom és kis kiegészítő táplálék. A szalma mennyisége az istállózás típusától függ, helyettesíthető, vagy kombinálható fűrészporral, (ha bokszt alja gumilapokból áll, kevesebb a szükséges alom mennyisége).

2.táblázat Egy ló egy

napi takarmány szükséglete

Testtömeg: 650 kg

	Szükséges menny. (%)	Szükséges menny. (kg)
Szemes tak. (%)	0,5	3,25

	0,75	4,875
Szálas tak. (%)	1,5	9,75
Cukorrépa		1

Forrás: I
n
t
e

rjúk, alapján, saját szerkesztés

A jelenlegi árakat használva a következő táblázatban visszavezettem az árakat 1 kg-ra. Ez a további napi szintű szükséges takarmány mennyiség pénzben való kifejezését segíti.

3.táblázat

Takarmány árak

Zab	Cukorrépa	Széna	Szalma	Fűrészpör
5250 Ft/mázsa	3000 Ft/mázsa	5250 Ft/bála	3500 Ft/bála	450 Ft/zsák
52,5 Ft/kg	30 Ft/kg	52,5 Ft/kg	18,91 Ft/kg	22,5 Ft/kg

Forrás: Saját szerkesztés

Az előző két táblázat alapján lássuk, mennyibe kerül egy ló takarmányozása egy napra, egy hónapra és egy egész évben.

4.táblázat

Mennyibe kerül egy ló takarmányozása Ft-ban, 2011-es adatokkal

	1 nap	1 hónap	1 év
<i>Zab</i>	210	6300	75600
<i>Szalma</i>	114	3420	41040
<i>Széna</i>	525	15750	189000
<i>Cukorrépa</i>	30	900	10800
Összesen	879	26370	316440

Forrás: Saját szerkesztés

A táblázatból kiderül, hogy átlagosan egy ló takarmányozása 26370 Ft-ba kerül. Ez az első és legfontosabb állandó költség. Figyelembe kell azt is venni, hogy a takarmány ára évről évre

változik, többnyire nő, így az állattartás is egyre drágább. (Németországban az elmúlt évben 30%-os drágulás volt megfigyelhető.)

A második legfontosabb állandó költség a munkabér. Ha csak azt az időt veszem figyelembe amit a lovasz azzal tölt, hogy a lovat kivigye a legelőre, behozza, ellátja, kitakarítja a bokszot, és egyéb ilyen teendők lovaglás nélkül átlagosan kitesznek 1 óra hosszát lovanként. Amennyiben van alkalmazott, a munkabér mint költség jelenik meg. A munkabérek széles skálán mozognak, 500 Ft-tól óránként 2000 Ft-ig, természetesen a lovarda helyzetétől függően. Átlagosan a ló tartás napi költségéhez 879 Ft csak a munkadíj 500 Ft-os órabérrel számolunk, tehát a napi tartás így 1379 Ft. Egy hónapban 41370 Ft, egy évben 496440 Ft.

A fix költségek között nem soroltam fel eddig a szükséges mennyiségű áram költségét és a vizet. 6 hetente jelentkező költség a körmölés, illetve patkolás. A körmölés 3000-4000 Ft, a patkolás 5000-10000 Ft egy lónál.

4.2. Időszakosan jelentkező költségek

Az első legfontosabb, az állatorvos költsége. Az állatorvos csak akkor jön, ha valami baj van. Személytől függően csak a kiszállás 5000-15000 Ft-ba kerül egy alkalommal. A betegségtől függően a gyógyszeres, vagy bármilyen kezelés szintén sok pénzbe kerül.

Ezeknél a vállalkozásoknál általában jellemző, hogy mindig van valami, ami javításra szorul. Akkor is ha újonnan épült, jöhet egy vihar, vagy csak egy jókedvében lévő ló rúg szét valamit véletlenül. Tehát időről időre felmerülnek újabb költségek.

5. táblázat

A felmerülő költségek összesítve Ft-ban, 2011-es adatok szerint

	1 nap /Ft	1 hónap /Ft
<i>Takarmány</i>	879	26370
<i>Munkadíj</i>	500	15000
<i>Állatorvos</i>	-	5000
<i>Körmölés vagy</i>	-	2667
<i>Patkolás (átlagosan)</i>	-	4667
Körmöléssel összesen	-	49037
Patkolással összesen	-	51037

Forrás: Saját szerkesztés, a gyűjtött adatokból

4.3. A bevételek és kiadások alakulása

Egy olyan hónapban, amikor kevesebb az időszakos költség egy ló tartása kb 50000 Ft-ba kerül.

Miből származik a lovas turisztikai vállalkozások bevétele?

- lovagoltatás: átlagosan egy óra 3000 Ft, fél óra 1800 Ft
- lovastábor: naponta 5000 Ft
- lovatúra: egy hét 160000 Ft
- bértartás: 50000 Ft

Ezek az árak átlagárak, egy közepesen jó lovasudvarban. Az árak az ott megforduló vendégkörhöz igazodnak.

A sikeres vállalkozás alapfeltétele, hogy egy lónak egy hónapban meg kell termelnie a saját tartásának megfelelő összeget és az alkalmazottak munkabérét is pl. lovász, lovasoktató.

Az előbb meghatározott árak szerint, egy lónak egy hónapban legalább 28 alkalommal kell fél órát dolgoznia, vagy 17 alkalommal, olyan lovasokkal, akik egy óra hosszat lovagolnak (a valóságban ezek kombinációja a jellemző). Ezzel a saját tartásának megfelelő összeget termeli meg.

Egy jó fizikumú ló egy nap 2-2,5 óra munkát bír el. Ez egy napra kb 6600-7800 Ft az én áraimmal. Havonta ha 26 napot dolgozik, 171600-202800 Ft-t tud megtermelni. Csak akkor valósul meg, amennyiben minden napra jut annyi lovas, hogy ugyan az az állat 2-2,5 órát dolgozzon. Ez 4-5 lovas jelent napi szinten.

Itt a maximális kihasználtsággal és egy lóval számoltam, de természetesen egy lovaiskola általában 8-10 lóval rendelkezik és azok felváltva dolgoznak. A lovasok számát behatárolja még az is, hogy mennyi oktató dolgozik a lovaiskolában. Ezért lenne fontos a lovardák összefogása is. Bevétel csak a vendégektől származik, ezért a kiadásokkal összevethető fajlagos mutató nem számolható!

Tehát a lovak meg tudják termelni a havonta rájuk fordított összeget, azonban a bővítés itt nem jár együtt automatikus bevétel növekedéssel. A bértartás során nyereség nem keletkezik, éppen csak annyi a bevétel, hogy a vendég ló a tartása nem teher.

Amivel a vállalkozás az eredményességét tudja növelni az a költségek csökkentése, illetve a bevételek növelése, új szolgáltatás bevezetésével. Az a lovas vállalkozás van

előnyben, amely rendelkezik saját termőfölddel így önellátó. Azzal, hogy saját takarmánnyal látja el a lovakat, a takarmány értéke megsokszorozódik a számára, a lovak munkája által, és az egyik legjelentősebb költségszektor esik ki. A másik költség, amelyet le lehet faragni, az a munkabér, ha családi vállalkozás formájában működtetik a lovardát. Egy sikeres lovastábor tud egy kis -időszakosan jelentkező- többletbevételt termelni. Számolni kell azonban azzal a kockázattal, hogy az egyhetes lovastábor végére a lovak nagy igénybevétele miatt lesérülhetnek, így kiesnek akár hetekre a munkából és esetleg az állatorvosi költségek megnőnek.

4.4. Vállalkozások bemutatása gazdasági szempontból

A dolgozatom ezen fejezete a tanulmányutakon, interjúkon és a lovas vállalkozásoknak szóló kérdőívemen alapul.

A korábbi fejezetben a Tamarix Lovasudvart mutattam be először, ezért most is velük kezdem a sort. A tulajdonossal, a terepszemle alkalmával folytatott beszélgetésből nagy meglepetésemre az derült ki hogy szinte nincs vendége. Ott van egy kis lovarda megbízható állatokkal, szép környezetben, jó felszereltséggel, és olyan szolgáltatásokkal (hagyományőrzés, lovasíjászat, csodálatos vidék a túralovaglásra) amelyek nem minden lovardában vannak. A szálláshely szépen rendben tartott és jól felszerelt, van medence, szép csendes a környék. Felmerült bennem a kérdés, hogy akkor mégis mi a gond? A válasz egyszerű: nincs kereslet. 2008-óta folyamatosan csökkent a lovasok száma. Ráadásul a tavalyi évben sújtó árvíz sok családnak megélhetési gondokat okozott. Az állandó lovasok száma redukálódott 5-6 főre. A nyári hónapokban egy-egy hét sikeres lovastábor volt 24 fővel. A kereslet azonban itt ki is merül. A lovasudvar sok különböző weboldalon megjelenik, idegen nyelvűeken is. Tehát a lovasudvar legnagyobb hibája az elhelyezkedése.

Az észak-magyarországi lovarda maximális kihasználtsággal működik, mégsem nyereséges. Jelenleg a lovak csupán a felét termelik meg (≈ 500000 Ft) a havi költségeknek. Ennek oka, hogy ezt a vállalkozás nem a megélhetést szolgálja, hanem a hobbit. Itt a ló szeretet áll a középpontban, a vállalkozásban ugyanis 21 saját tulajdonú lóból 7 alkalmas munkára, a fizikai állapotuk alapján. A többi mind állatmentés, befogadás útján került a lovardába, azonban sokuk maradandó sérüléssel, betegséggel küszködik pl. kehesség, ízületi problémák. Ez a vállalkozás tudna nyereségesen működni. Van állandó vendégkör, könnyen megközelíthető, főút és nagyváros mellett fekszik. A költségeket azok a lovak növelik jelentős mértékben, amelyek munkára alkalmatlanok.

Amennyiben a saját tulajdonú lóállomány egésze részt venne a termelő feladatokban, a vállalkozás önfenntartóvá válhatna.

4.4.1. Kérdőívelemzés

A kérdőívemre a mai napig (2011.09.15.) 5 lovarda válaszolt. Mindegyik vállalkozást **megélhetési céllal** működtetik. Egy olyan vállalkozás van amelynek a tevékenységi köre 100%-ban a lovasoktatásra szorítkozik, a kérdőívből kiderült, hogy e lovarda esetében a maximális kapacitáskihasználtság mellett is csak a lovak tartására elég a bevétel. Több válaszban is szerepelt, hogy minden többletbevételt visszaforgatnak a felszerelésekre és infrastrukturális fejlesztésre. A fennmaradó összeg biztosítja a megélhetést. A lovas vállalkozásoknál ez a leggyakoribb.

A másik 4 lovarda **többféle szolgáltatást** is nyújt. A lovasoktatás mellet, bértartás, takarmányértékesítés, szállásadás, táboroztatás, versenyeztetés, túraszervezés, és rendezvényszervezés. Mindenki másban látja vállalkozása sikerességét. Van, aki a kiegészítő bevételi forrásokkal, a nagy földterülettel, és a minőségi szolgáltatással tud jól működni. A különböző szolgáltatásokból származó bevétel alakulása vállalkozásonként különböző. Közös a vállalkozásokban, hogy mindegyik kizárólag **saját erőből** jött létre! Egy másik lovarda jól választott piaci szegmenset, így nyereséges a működésük (szállásadás és táboroztatás), elmondásuk szerint a kiejánlásuk is nagyon jó.

Az **alkalmazottak száma** 1-3 fő között jellemző. Van olyan vállalkozás, amely idegymunka jelleggel alkalmaz több embert.

A veszteségesség indoklásaként olyan válasz is érkezett, hogy az ágazat gazdasági okok miatt összeomlott!

5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Az előző fejezet alapján látható, hogy a lovaságazat és lovas turizmus kardélen táncol, és a vállalkozók keményen küzdenek a fennmaradásért. Hogyan marad mégis fenn ez a törékeny egyensúly? Hogyan képesek a vállalkozások életben maradni? A válasz, hogy kemény munkával, sok kreativitással, tudással, józanésszel és szerencsével. A vállalkozások hónapról hónapra léteznek. Az a tapasztalatom, hogy azok a vállalkozások sikerebben, amelyek több lábön állnak, esetleg több más vállalkozást is működtetnek. Természetesen minden vállalkozás egyedi. Nem lehet biztosan működő „receptje”, mert túl sok a változó, nem csak éves szinten, hanem hónapról hónapra. Még a gazdaságok méret meghatározása is külön kihívás. Kevés lónak kevesebb a költsége, de sok lovast sem lehet velük vállalni. Sok lóhoz pedig több munkásra van szükség, és több takarmány is kell, így még több lovasnak kell jönnie, hogy meglegyen a megfelelő bevétel. Ugyan ez a helyzet, ha egy kimagasló infrastruktúrával rendelkező lovardát nézünk. Ilyenkor általában a havi és óradíjak magasabbak, ám sokkal több pénzre is van szükségük a színvonal fenntartásához. Ahhoz hogy létezni tudjanak az optimális bevételt (7000 Ft) napi szinten kell biztosítani. A turisztikai vállalkozások közötti összefogás tudná javítani az esélyeket. Akár egy nagyobb rendezvényre érkező lovak befogadása jelenthet többletbevételt.

A nehézségek nem kizárólag hazánkban észlelhetők. Németország híres a lovaságazatáról, a lovassportjáról. Sajnálatos módon a vállalkozások létezését nem csupán a kereslet csökkenése, a takarmány drágulása, vagy a drága német munkaerő, szolgáltatás (állalorvos, kovács) nehezíti, hanem az adók és kötelező biztosítások díjai is. Pl. minden bértartott ló után befolyt összegből 19%-t adó terhel. Minden lóra külön biztosítást kell kötni, arra az esetre ha kárt tesz egy ember testi épségében (mert leesik róla valaki), vagy ha kárt tesz más tulajdonában, és így tovább. A biztosítás azért kötelező és fontos, mert bármi történik, könnyen a bíróságon végződhet az ügy, kártérítési perrel. Itt még az sem számít, ha a lovas, vagy a szülő aláírta a saját felelősségről szóló nyilatkozatot. Mivel a biztosító nem mindig fizet, ezért gyakran több társaságnál is kötnek biztosítást egy állatra. Az, hogy a kártérítés igen magas összeget is elérhet, negatív hatást gyakorol erre az ágazatra.

Mégis mi az, ami működteti ezt a fajta turizmust és az egész ágazatot? A ló szeretet, különösen vendégek részéről, ezen túl azoknak az élményeknek az átélése, és tapasztalatok megszerzése, amit a ló és a vele való kapcsolat nyújthat.

A kutatási munkám során kiderült, hogy lehet nyereséges a lovas turisztikai vállalkozás, azonban ez csak és kizárólag a vállalkozón múlik. Hogyan tud alkalmazkodni az adott igényekhez, gazdasági helyzethez. Milyen minőségű szolgáltatás(oka)t nyújt, mennyi állandó illetve visszatérő vendéget tud megszerezni magának. Ezen oknál fogva minden vállalkozás egyedi. Általában két dolog közös bennük, nagy részük csak saját erőből jött létre, és a nyereség (ha van) pont a megélhetésre és a szükséges fejlesztési, javítási illetve karbantartási munkára elegendő. Az egyensúly törékeny, a nyereség, vagy veszteség mértéke akár hónapról hónapra drasztikusan változhat, külső tényezők hatására.

A javaslatom az együttműködés. A dolgozatomban már többször említettem ezt, mint segítséget a vállalkozásoknak. Ezek az együttműködések természetesen kölcsönösen előnyösek a résztvevők számára. A cél, hogy minden hónapban meg legyen a szükséges vendégszám. Ennek érdekében hasznos lehet még a tapasztalatcsere. A különböző turisztikai szolgáltatást nyújtó vállalkozások, egymás kiegészítőit alkothatják, aminek következtében komplexebb turisztikai terméket tudnak előállítani. Az így létrehozott attrakciók, vagy újabb programok képesek lehetnek arra, hogy valamilyen szinten állandósítsák a havi szükséges bevétel egy részét, amely már sok vállalkozás esetében biztos pontot jelent. A legjobb bizonyíték erre a dolgozatomban már említett lovas komplexumok.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

A lovas turizmus témájának feldolgozására, személyes érdeklődésem és kíváncsiságom ösztönzött. Meg akartam tudni és érteni, hogy hogyan is működnek a lovas turisztikai vállalkozások, és hogy ténylegesen megéri-e ebbe az ágazatba pénz fektetni. Sokat hallunk mostanában a lovas turizmusról, a Magyar Lovas Szövetségről és céljaikról. Arról viszont semmilyen információt nem kapunk, hogy igazából vállalkozói szinten megéri-e ilyen típusú vállalkozást üzemeltetni, milyen a helyzetük, és hogy milyen nehézségekkel küzdenek, meg a mindennapokban.

A lovas turizmus, magában nagyon kevés statisztikában szerepel, és azok a statisztikák sem nevezhetőek frissnek. Így a dolgozatomban olvasható adatok nagy részben saját kutatómunkám eredményei. Igyekeztem tapasztalataim, és kapcsolataim felhasználásával teljes képet alkotni erről a szektorról, így nem csupán a magyar viszonyokat vizsgáltam, hanem a külföldieket is.

Kutatásom során fény derült arra, hogy a vállalkozások nehéz helyzetben vannak, küzdenek a fennmaradásért. E mellett az is nyilvánvalóvá vált számomra, hogy nagy lehet a lovas turizmus gazdasági jelentősége. Az ehhez tartozó ágazat sok másikkal szoros kapcsolatban áll. Pl.: mezőgazdaság, textilipar, bőripar stb. Tehát, egy már működő vállalkozás több új munkahelyet teremthet, és tarthat fenn. Egy új lovas, (aki visszatérővé válik), előbb-utóbb biztosan keresletként fog megjelenni, egy lovas szaküzletben. Igen nagy szerepe van még a lovas rendezvényeknek. Egyre nagyobb tömegeket vonzzanak, így a rendezvény helyszínéül szolgáló település és kistérség számára gazdasági fellendülést jelentenek. Ahhoz, hogy ezek a pozitív hatások továbbra is érvényesüljenek, a lovas vállalkozásoknak működniük kell. Ez azoknak sikerül, akik kellően szakképzettek, nyitottak, azt az értékrendet sugározzák, amit a vendégek elvárnak, továbbá a szolgáltatásuk minősége és sokszínűsége kiemelkedő. Ez az ágazat egy hobbira és arra a vágyra épül, hogy az emberek különleges kapcsolatot alakítsanak ki ezekkel a kivételes állatokkal. Ennek okán figyelembe kell venni azt, hogy a keresletet nagyban befolyásolja a diszkrécionális jövedelem változása. Pl. ha egy térséget árvíz vagy más természeti katasztrófa súlyt és a lovarda vendégeit 100%-ban a közelben élő emberek alkotják, akkor váratlanul igen nehéz helyzetbe kerülhet a vállalkozás. Az ehhez hasonló esetek és a szezonálitás csökkentése érdekében az a jelenleginél

szorosabb

összefogás más lovardákkal, szállodákkal, utazásszervezőkkel, rendezvényszervezőkkel, nemzeti parkokkal, akár szaküzletekkel, elkerülhetetlen. Figyelembe kell venniük, hogy egy átlagos lovarda nem tud olyan attrakciót létrehozni, amely 60-70 km-nél messzebből is folyamatosan vonzza az embereket.

Szerencsére sok olyan vállalkozás van, amelyek jól vagy rosszabbul, de megküzdnek a folyamatosan változó körülményekkel.

Örülök neki, hogy a Magyar Lovas Szövetség ilyen aktív és tevékeny szerepet vállal a lovas turizmusban, mert igenis megéri ezt az ágazatot fejleszteni. A tevékenységük által pedig a kisvállalkozások is biztosabb helyzetbe kerülhetnek.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Bujdosó Z.: Régió és település marketing
2. Bujdosó Z.-Molnár Cs.: Turizmusmenedzsment Károly Róbert Főiskola, 2007
3. Equine sector comparison between the Netherlands, Sweden and Finland, Maija Häggblom, Leena Rantamäki-Lahtinen & Hilikka Vihinen MTT Agrifood Research Finland
4. Dr. Fehér István - Kóródi Márta: A vidéki turizmus fejlesztése, Szaktudás Kiadó Ház, 2008
5. Györffy-Villám András: A lovasturizmus kézikönyve, Mezőgazda Kiadó, 2006
6. Dr. Heuschmann G. – Ne árts!, Mezőgazda Kiadó, 2011
7. Itthon Otthon van 2004. június - Virágzó hazai lovasturizmus
8. Itthon Otthon van 2007. március – Múltidéző lovastúrák, különleges programok
9. Jahresbericht 2010 DEUTSCHE REITERLICHE VEREINIGUNG E.V. (FN) Bundesverband für Pferdesport und Pferdezucht – Fédération Equestre Nationale (FN) –
10. Káldy Kinga: A lovasturizmus pillérei: lovasprogramok, Szolnoki Főiskola 2004
11. Lantra AACSLMI report, March 2010
12. Liljenstolp C.: Horses in Europe (SLU) 2009
13. Lóska János: Az Észak-Magyarországi és Észak-Alföldi Régió lovas turizmusának helyzete és kibontakozásának lehetőségei, 2001
14. Lovas Élet
15. Lovas Nemzet 2010. november
16. Lovas Turizmus Termékfejlesztési Stratégia, Magyar Turizmus Zrt., 2007
17. Lovas Turizmus Termékfejlesztési Stratégia, Magyar Turizmus Zrt., 2009
18. Magyar Lovas Szövetség beszámolója, 2007
19. Magyar Lótenyésztő és Lovas Szervezetek Szövetsége: Nemzeti Lovas Program, 2004
20. Magyar Turizmus Zrt. 2010. évi jelentés előzetes adatok
21. Magyar Turizmus Zrt. A magyar lakosság hozzáállása a lovas turizmushoz, 2006
22. Michalkó Gábor: A turizmuselmélet alapjai, Kodolányi János Főiskola, 2007
23. Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia, 2005. Augusztus
24. Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia, 2009 Február

25. Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia, 2007-2013
26. Turizmus Bulletin X. évf.4.szám – Az észak-európai lakosság utazási szokásai és Magyarország mint turisztikai desztináció ismertsége, imázsa és piaci potenciálja Észak-Európában
27. Dr. Piskóti István: Régió-és Településmarketing PDF fájl
28. Turizmus Bulletin XII. évf. 1.szám- A zöld út 2007 kampányév hatékonysága
29. Turizmus Bulletin XIV. évf. 1-2. szám – Tóth Géza, – Dávid Lóránt: A gazdasági-pénzügyi válság hatása az Észak-Magyarország régió turizmusára a szállásdíjbevételek és az alkalmazásban állók száma alapján
30. Turizmus Panoráma Bulletin 2010.11.10.
31. www.fite-net.org/en/fite-overview 2011.09.10.
32. www.lovasvilagkupa.hu, 2011.08.04.
33. www.vagta.hu, 2011.07.14.
34. <http://www.lovasok.hu/index.php?i=58660>, 2011.06.20.
35. www.lovasok.hu
36. www.nfu.hu
37. www.itthon.hu
38. <http://www.dijugratoszakag.hu>
39. <http://nevezes.poniklub.hu/>
40. <http://www.nevezesdijlovas.hu>

MELLÉKLETEK

1. MIÉRT PONT A LOVASÁGAZAT?(KIVONAT A LOVASÁGAZATI STRATÉGIA ALAPJAI C. DOKUMENTUMBÓL)

Mert az egyetlen olyan sport köré épül, melynek fejlesztése közvetlenül élénkíti a:

- Vidékfejlesztést
- Agrárgazdaságot (a létesítmények 90%-a vidéken van!)
- Turizmust (a ló nem csak attrakció, hanem „alapfelszereltség” a lovas-turizmusban)
- Foglalkoztatást az elmaradott térségekben (kb. 3 ló igényel egy munkahelyet!)
- Mert azon kevés sportok egyike, ahol a szabadidős „sportolók” 90%-a nő!
- Mert egy olyan tevékenység, melyben évszázados hírnevünk van
- Mert egy olyan tevékenység, melyet 9 éves kortól akár 90 éves korig lehet űzni akár versenyszerűen, akár szabadidős tevékenységként
- Mert egy olyan ágazat, melynek fejlesztése a fentiek miatt sokszorosan térül meg...

Stratégiai lehetőségek

A lovaságazat fejlesztése több elem átgondolt, egymásra épülő fejlesztésével lehet sikeres!

FORRÁSTEREMTÉS

- A lóversenyzés fejlesztése, és az így keletkező források felhasználása a teljes lovaságazat fejlesztésére is
- Jelentős magántőke szektorba áramoltatása
- Az állami szerepvállalás, finanszírozás csökkentése már középtávon is
- Állami direkt és indirekt bevételek növekedése

MUNKAHELYTEREMTÉS

- Vidéken munkalehetőség teremtése. 3 lovanként egy új munkahely!

FEJLŐDÉS

- Egyaránt fejlődhet a sport és a lovaglás, mint látogatókat vonzó ágazat (turizmus!)
- Lovardai és szálláshely-kihasználtság javulása, új kapacitások létrejötte
- Lovak számának és tenyészési eredményének növekedése
- Nemzeti Lovas Központ kialakítása - Világszínvonalú versenyek szervezése
- Nemzetközi oktatási központ kialakítása

TÖMEGBÁZIS

- Sikeres utánpótlás-nevelés, mely megalapozza a jövő lovas nemzetét
- Lovassport bevezetése iskolákban (pl. sporthét, sportcsekk)
- Többszintű lovas-szakember képzés

HAGYOMÁNY

- Hazánk újra lovas nagyhatalommá válik, méltón történelmi, kulturális szellemiségéhez, világszerte ismert hagyományaihoz
- Visszatalálunk gyökereinkhez -olyat újítunk meg, fejlesztünk, melyből hagyományunk van

HÍRNÉV - PR - MARKETING ÉRTÉK

- Magyarország „Európa lovas paradicsoma” (ahogy Ausztria „síparadicsom”)
- Márkánk („a magyar lovas nemzet”) már van, ennek tartalommal való kitöltése, kiaknázása a cél!

AZONNALI FELADATOK

- a Nemzeti Lovas Stratégia kidolgozása, elfogadása, kommunikációja
- a közgondolkodásban ismét kapjon szerepet „a magyar lovas-nemzet” gondolat
- az ingatlanvagyon megőrzése (Kincsem Park, Alagi Tréningközpont, Nemzeti Lovarda, Ménesbirtokok, Földterületek)
- megalapozott szakmai érvrendszer kialakítása és széleskörű ismertetése
- érdekérvényesítés szakmai összefogással
- a szakmai és érdekelt egyéb szervezetek, szakértők összefogása, bevonása
- az élsport rövid-, közép-, és hosszú távú terveinek kidolgozása a célok reális megjelölése, és azok elérésének számonkérése
- Nemzeti Lovas, Lóverseny és Öttusa Központkialakításának előkészítése
- a lovaglásoktatás integrálása az iskolai oktatásba, állami támogatással (sporthét, sportcsekk)
- tereplovaglás feltételeinek biztosítása
- a célok megvalósítása érdekében átfogó jogalkotási program kidolgozása

A fenti cikk a Lovaságazati Stratégia Alapjai c. prezentáció alapján készült; mely a "Lovaságazati Stratégia Alapjai" c. dokumentum kivonata, anélkül nem értelmezhető!

A teljes dokumentum tartalmaz minden olyan fontos elemet, melyek szükségesek ahhoz, hogy a lovaságazat eredményes lehessen, hozzájárulva ezzel az ország sikerességéhez, az országgép javításához!

Kapcsolat: Lázár Vilmos, Elnök, Magyar Lovas Szövetség

2. CAROLINA LILJENSTOLP: HORSES IN EUROPE (SLU) 2009

6.táblázat

Teljes ló és népességszám Európa néhány országában (2009)

Table 1.1. Total number of horses in some European countries

Member state	Total number of horses (2007)	Population (2006)**	Horses/1000 persons	Horses/1000 ha
Austria	100 000	8 265 925	12.1	11.9
Belgium	300 000	10 511 382	28.5	98.3
Czech Republic	64 126	10 188 000	6.3	8.1
Denmark	150 000*	5 427 459	27.6	34.8
Estonia	4 900*	1 339 000	3.7	1.1
Finland	77 000*	5 266 000	14.6	2.3
France	900 000	62 998 773	14.3	16.3
Germany	1 000 000	82 437 995	12.1	28.0
Great Britain	1 000 000	60 393 044	16.6	41.0
Greece	27 000*	11 122 000	2.4	2.0
Hungary	60 000*	10 058 000	6.0	6.4
Ireland	80 000*	4 221 000	19.0	11.4
Italy	300 000*	58 778 000	5.1	10.0
Latvia	13 600*	2 289 000	5.9	2.1
Luxembourg	4 490*	461 000	9.7	17.3
Netherlands	400 000	16 334 210	24.5	96.3
Norway	45 000 ¹	4 668 000	9.6	1.4
Poland	320 000	38 157 055	8.4	10.2
Serbia	35 000*	2 003 358	17.5	3.4
Slovakia	8 000*	5 388 000	1.5	1.6
Slovenia	22 000*	2 000 000	11.0	10.9
Spain	559 598	43 886 000	12.8	11.1
Sweden	280 000	9 047 752	30.9	6.2
TOTAL	5 750 714	455 240 953		

Source: Own questionnaires ,* FAO (2009) and ** Eurostat (2009).

3. EQUITANA 2011, UTAZÁSI AJÁNLAT:

7.táblázat

Pegazus Online Média ajánlata:

Szállás ajánlat, INGYENES VÁSÁRBELEPŐVEL!		
Név	Kategória	Szállás kétágyas szoba reggelivel + vásárbelépő napi kb. 5000 Ft értékben
Kolpinghaus - Essen, Frohnhauser	Diákszállás	14.900 Ft/fő/éj
Express by HOLIDAY INN Essen	Hotel ****	20.900 Ft/fő/éj

Forrás: www.lovasok.hu

1053 Budapest, Ferenciek tere 5.

Telefon: (1) 3171-644/102 / (30) 540-1658

maus.andras@lovasok.hu

14.ábra **HOT TOP SHOW**

Forrás: www.equitana.com

EQUITANA 2011**Jegyárak**

	Márc. 12.	Márc. 13.	Márc. 14-18.	Márc. 19.	Márc. 20.
Komfort jegy	48 €	48 €	45 €	48 €	48 €
Kedvezményes jegy Karácsonyig	45 €	45 €	42 €	45 €	45 €
Napi felnőtt jegy	20 €	20 €	16 €	20 €	20 €
Napi diákjegy, 16 - 17 éves korig	20 €	20 €	10 €	20 €	20 €
Napi gyermek jegy 6 - 15 éves korig	9 €	9 €	9 €	13 €	13 €
Csoportos jegy (10 fő felett)	15 €	15 €	12 €	15 €	15 €
3 napos jegy	43 €	43 €	43 €	43 €	43 €
Délutáni napi jegy	15 €	15 €	12 €	15 €	15 €
All-Inclusive jegy (korlátozott számban)	299 €				
Helyfoglalás a napi programokra	5 €	5 €	5 €	5 €	5 €

Forrás: www.equitana.com**4. HAGYOMÁNYOS, MAGYARORSZÁGON TENYÉSZTETT LÓFAJTÁK:**

A hazánkban tenyésztett lófajták több száz éve nemzetközileg elismertek, és híresek. Kevés ország rendelkezik olyan kiváló fajtákkal és a fajták oly nagy számával, mint Magyarország.

A hagyományos magyar lófajták, amelyeket az állami ménesekben (Bábolnán, Mezőhegyesen, Kisbéren, Szilvásváradon és a Hortobágyon) több évtized gondos és szakszerű tenyésztői munkájával hoztak létre, páratlan kulturális örökségünk. Az 1990-es években alakult lótenyésztő egyesületek feladata ezen fajták fenntartása, értékeinek

megőrzése és fejlesztése, Amely igen nemes cél, melyet személy szerint és is fontosnak tartok. A megvalósításhoz viszont a támogatásnak is jelentős mértékben hozzá kellene járulnia.

Hidegvérű lófajtáink: A *magyar hidegvérű* ló és a *muraközi* ló tartozik ide. Könnyen kezelhető, jó munkabírási hidegvérű lófajták. Sajnos mivel már a mezőgazdaságban nem nagyon hasznosítják őket, jövőjük igen bizonytalan. A falusi turizmus és a falusi életmódot bemutató létesítményekre, illetve tenyésztő egyesületekre és az államra hárul a feladat, hogy megőrizze a jövő generációinak számára ezeket a csodálatos állatokat, melyek egykor a földön dolgozó emberek életét igencsak megkönnyítette, ami nem is volt olyan régen...

Melegvérű lófajtáink: A *hucult* a „Kárpátok pónijának” nevezik. Közvetlenül a vadlovakról származik: a tarpán egyenes ági leszármazottjának tartják. Rendkívül kitartó málhás-, háts- és igásló.

15.ábra

A magasiskola

Forrás: www.lovasok.hu

Spanyol Lovasiskola világhírű lovasbemutatóin is csak ezek az elegáns megjelenésű, tánclépésű lovak láthatók.

A 160 éves múltra visszatekintő mezőhegyesi *nóniusz* impozáns megjelenésével kuriózum a világ lófajtáinak sorában, ugyanakkor a fogathajtásban is igen eredményes.

A klasszikus megjelenésű *lipicai* lovak nagyon sikeresek a fogathajtásban, de a bécsi

A bábolnai *shagya-arab* lófajta nemes arab ló, mely hátszlóként és fogatban is megállja a helyét. A két alapító angol telivérrel elnevezett *furioso-north star* a lovassportokat űzőknek és a szabadidős lovaglás híveinek is egyaránt kedvence.

A múlt század katonai hatásait idézi az elegáns megjelenésű, erős fizikumú, mégis könnyed járású és jól lovagolható *kisbéri félvér*, amely a lovassport valamennyi szakágában, a hobbilótartók és túralovasok körében egyaránt népszerű.

A **gidrán** hátas és fogatos lónak egyaránt alkalmas, sőt a hazai lovassportban is találhatók eredményes egyedek.

A **mezőhegyesi sportló** 1984 óta hivatalosan elismert fajta. Sikeres egyedekkel büszkélkedhet díjlovaglásban, díjugratásban és militaryben.

Az idegenforgalomban nemcsak a fajtabemutatók alkalmával csodálhatjuk a magyar lófajtákat, hanem hátszlóként és kocsi elé kötve is kipróbálhatjuk tehetségüket. Egyaránt vitathatatlan, hogy a fajtákra jellemző, hogy elegáns megjelenésűek és impozánsak. A Magyarországon tenyésztett lófajták kiválóan megfelelnek a szabadidős és hobbilovasok számára. Nagyon fontos, hogy ezek a lovak nyugodt természetűek, kedvesek, szolgálatkészek, megbízhatóak, hiszen nem engedheti meg magának egy lovas turisztikai szolgáltató sem, hogy egy heves, nyugtalan ló ledobja hátáról a vendéget. Itt hangsúlyozni szeretném a lovas szakemberképzés fontosságát, mivel a fajta kiváló jelleme önmagában nem elég! A megfelelő bánásmód kulcsfontosságú a vendégek és a szolgáltatás sikeressége szempontjából.. Éppen ezért elmondhatjuk, hogy a magyar fajták kiválóan alkalmasak arra, hogy az idegenforgalomban hasznosítsák őket, így jövőben a fajta fenntartása nem plusz költség, hanem megtérülő beruházás. További lehetőséget nyújt, a magán és állami ménesek idegenforgalomba történő bevonásával.

16.ábra

Szilvászváradi ménes

Forrás: www.menesgazda.hu

érdekességet megtudhat a haza tenyésztési programokról és a nagy felmenőkről.

Hazánk ideális hely a lovaglás szerelmeseinek. Kevés a nehezen járható terep, a népsűrűség viszonylag kicsi, a tereplovaglás kevésbé korlátozott, mint Nyugat-Európa országaiban.

Az időjárás szeszélyektől mentes és kedvező; kora tavasztól késő őszig lehetőség nyílik a lovaglásra.

Pl.: látogatóközpontok létrehozásával kiállításokkal, melyekből a látogatók sok

A tájak igen változatosak: a dimbes-dombos nyugati országrész különös ellentétét alkotja a szikes puszták.

Folyóink, tavaink felüdülést, felfrissülést jelentenek lovasnak és lónak. A vadvilág emberre, lóra egyaránt veszélytelen, ellenben igen változatos formában jelenik meg a nagyvadaktól egészen a különleges madárfajokig. A hazai növényvilág színpompássá varázsolja a tájat az év nagy részében. Nemzeti parkjaink és tájvédelmi körzeteink páratlan természeti szépsége lóhátról még inkább élénk tárul.

Az Európai Unió a közelmúltban korlátozta az intenzív földművelés alatt álló területek nagyságát, és célul tűzte ki az ország számára egymillió hektár gyenge minőségű termőföld legelővé történő visszaállítását.

Ezzel ismét hatalmas területek válhatnak lovaglásra alkalmassá, a legeltetésre alkalmas területek növekedésével pedig egyre nagyobb lehetőség nyílik állattartásra.

Remélhetőleg ezek az intézkedések kedveznek a lótartásnak, s tovább növekszik lóállományunk.

Ezt a részt azért tartom fontosnak, mert ebben van benne, többek között, hogy mitől vagyunk hiteles lovas turisztikai desztináció. Ezek azok a tényezők amikre építhetünk. Ezen felül további távlatokat nyithat ha több közös tevékenységet támogatunk a lovas turizmus, az ökoturizmus és a falusiturizmus között, illetve elősegítjük a különböző létesítmények összefogását, kommunikációját.

A magyar lovas szolgáltatások árai a lovas túrák tekintetében 20%-kal olcsóbbak a nemzetközi trendeknél, az egyéb lovas szolgáltatások terén 40-50%-kal alacsonyabb az ár.

A hazai lovas turizmus elismerése, hogy a Harpers magazin 2002-ben szakértő újságírók által rangsorolta a világ 5 legjobb lovas túráját, és ebből kettő Magyarországon, az Észak-Magyarországi, Észak-Alföldi régióban van.⁷

Korábban a támogatási rendszerben nem szerepelt a lovas ágazat és a hozzá kapcsolódó lovas létesítmények, támogatása, így az összes önerőből, magántőkéből valósult meg. Ez nagyfokú érdeklődést és vállalkozói kedvet mutat. A törvényi háttér hiánya miatt viszont a színvonal sok kívánnivalót hagyott maga után. Azóta viszont határozott javulást érzékelhetünk a lovardák szolgáltatás minősége és felszereltsége szempontjából. Ezzel együtt egyre szélesebb a túrák, és igényes falusi szálláshelyet kínáló kör. 4500 ágy található. 6500

⁷ MLSZ beszámoló 2007

ló érintett a lovas turizmusban, és mintegy 2000 ezer ló tett alkalmassági vizsgát. Évről évre nő a lovasok száma.⁸

A lovas turizmusnak nagy szerepe van a rurális térségek fejlesztésében, és elnéptelenedésének megakadályozásában, hiszen fontos bevételi forrás és munkahely lehetőség rejlik benne. Segítheti a kis települések ismertségét és a helyi falusi turizmushoz kapcsolódó szolgáltatások jobb kihasználtságát.⁹

5. 14/2008. (XII. 20.) ÖM RENDELET A LOVAS SZOLGÁLTATÓ TEVÉKENYSÉGRŐL

A kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény 12. §-a (4) bekezdésének *f*) pontjában kapott felhatalmazás alapján, az önkormányzati miniszter feladat- és hatásköréről szóló 132/2008. (V. 14.) Korm. rendelet 1. §-ának *f*) pontjában meghatározott feladatkörömben eljárva, a következőket rendelem el.

1. § (1) E rendelet állapítja meg a lovas szolgáltató tevékenység bejelentésének, az ilyen szolgáltatási tevékenységet folytató vállalkozások (a továbbiakban: szolgáltató) nyilvántartásának részletes szabályait, továbbá az e tevékenységek folytatásának részletes követelményeit, és a lovas szolgáltató tevékenység ellenőrzésének részletes szabályait.

(2) E rendelet alkalmazásában

a) lovas szolgáltató tevékenység: a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény (a továbbiakban: Kertv.) 2. §-ának 16. pontjában meghatározott szolgáltató tevékenység, így különösen lovagoltatás, lovas oktatás, lovas terápia, terep- vagy túralovaglás, fogathajtás, fogathajtás oktatás, fogatoztatás, lovas bemutató,

b)

c) lovas terápia: speciális fejlesztő-rehabilitációs szolgáltatás, amely a fogyatékkal élő vagy pszichésen sérült vendég gyógyítására, készségei fejlesztésére, egészségi és pszichés állapotának javítására irányul,

d) fogatoztatás: a szolgáltató vagy a szakmai tevékenységért felelős személy által kijelölt személy az általa hajtott fogaton, lovas kocsin a vendéget nem közlekedési céllal szállítja,

e) lovas bemutató: a méneslátogatás, az istállólátogatás, a lovak tartási helyükről kihozva történő bemutatása és a lovas előadás.

⁸ MLSZ beszámoló 2007

⁹ Aktuális turisztikai fejlesztésre irányuló pályázat rövidítve a Mellékletben

2. § (1) A szolgáltatónak a Kertv. 6/C. § (1) bekezdése szerinti, a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatalnak (a továbbiakban: Hivatal) benyújtandó bejelentése - a szolgáltatási tevékenység megkezdésének és folytatásának általános szabályairól szóló 2009. évi LXXVI. törvényben (a továbbiakban: Szolgtv.) meghatározott adatokon túl - tartalmazza

a) a szolgáltató lovas szolgáltató tevékenység folytatásának helyszínéül szolgáló telephelyének (fióktelepének) címét,

b) az *a)* pont szerinti telephelyen (fióktelepen) tartott lovak számát,

c) a lovas szolgáltató tevékenység típusát az 1. § (2) bekezdésének *c)*-*e)* pontja szerint, továbbá, hogy a lovas szolgáltatás együtt jár-e a szolgáltatást igénybe vevő személy lovagoltatásával,

d) - a szolgáltatás igénybevevőjének lovagoltatásával járó lovas szolgáltató tevékenység esetén - a (3) bekezdés szerinti felelős személy nevét, szakképesítését és a szakképesítését igazoló okiratokat,

e) az *a)* pontban megjelölt telephely (fióktelep) helyszínrajzát a 13. §-ban meghatározott körülményekre figyelemmel.

(2) A Hivatal a bejelentett lovas szolgáltatókról a 4. §-ban meghatározott tartalommal nyilvántartást vezet, és a nyilvántartást a honlapján közzéteszi.

(3) Lovas szolgáltató tevékenység - a Kertv. 6/C. § (2) bekezdésében előírt feltételeken túl - akkor folytatható, ha a szolgáltató

a) eleget tesz a 13. §-ban - a szolgáltatás igénybevevőjének lovagoltatásával nem járó lovas szolgáltató tevékenység esetén a 13. § *b)*, *c)*, *f)* és *g)* pontjában - meghatározott követelményeknek,

b) - a szolgáltatás igénybevevőjének lovagoltatásával járó lovas szolgáltató tevékenység esetén - legalább egy lovastúra-vezető képesítéssel rendelkező, a szakmai tevékenységért felelős személyt (a továbbiakban: szakmai tevékenységért felelős személy), ha lovas terápiás szolgáltatást nyújt, akkor még legalább egy, a 11. § (5) bekezdésében meghatározott feltételeknek megfelelő gyógypedagógust (terapeutát) is foglalkoztat.

(4)

(5) Ha a szolgáltató a tevékenységét több telephelyen (fióktelepen) folytatja, minden egyes telephely (fióktelep) esetében eleget kell tenni a 13. §-ban meghatározott követelményeknek.

3. § A Hivatal nyilvántartása - a Szolgtv.-ben meghatározott adatokon túlmenően - tartalmazza a 2. § (1) bekezdés *a)* és *c)* pontjában meghatározott adatokat.

4. §

5. §

6. §

7. § (1) A Hivatal határozatával megtiltja az adott lovas szolgáltató tevékenység folytatását és törli a nyilvántartásból azt a szolgáltatót, aki

a) a tevékenység folytatására vonatkozóan előírt valamely feltétellel nem rendelkezik, és azt a Hivatal által megjelölt határidőn belül nem pótolja, vagy

b) a lovas szolgáltató tevékenységét az állategészségügyi és az állattartási körülményekre vonatkozó jogszabályok, valamint a lovas szolgáltatásra vonatkozó biztonsági előírások megsértésével folytatja, és a jogsértő állapotot a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal (a továbbiakban: MgSzH), illetve a jegyző ismételt felszólítására sem szünteti meg, vagy

c) esetében az állategészségügyi, illetve az állattartási körülményekre vonatkozó jogszabályok megsértését az MgSzH, illetőleg a jegyző egy éven belül ismételten megállapította.

(2) Ha a hatósági ellenőrzés során az (1) bekezdésben meghatározott valamely körülmény fennállását állapítják meg, a szolgáltató tevékenységtől való eltiltását és a hatósági nyilvántartásból való törlését kezdeményezheti a jegyző és az MgSzH.

(3) A szolgáltató bejelentését - a nyilvántartásba vételt követően -, továbbá a szolgáltatót a tevékenységtől való eltiltó és a nyilvántartásból törölő határozatát a Hivatal köteles a jegyzőnek, az illetékes állami népegészségügyi és tisztiorvosi szolgálatnak (a továbbiakban: ÁNTSZ), valamint az MgSzH-nak megküldeni.

(4)

(5) Az a szolgáltató, akit a Hivatal az (1) bekezdés *b)* vagy *c)* pontjában megjelölt okból tiltott el a tevékenységtől és törölt a nyilvántartásból, az eltiltást elrendelő határozat jogerőre emelkedésétől számított egy évig lovas szolgáltató tevékenységet nem folytathat.

8. §

9. § E rendelet rendelkezéseinek megtartását a közegészségügyi, illetőleg az állatvédelmi ellenőrzésre feljogosított szervek, az MgSzH, valamint a nyilvántartásba vétel feltételeinek fennállása vonatkozásában a Hivatal ellenőrzi, jogsértés észlelése esetén a külön jogszabályokban meghatározott szankciót alkalmazza.

10. § A szakmai tevékenységért felelős személy felelős a lovas szolgáltató tevékenység folytatásához szükséges - az e rendeletben, illetve a vonatkozó jogszabályokban előírt - személyi és tárgyi feltételek folyamatos biztosításáért, valamint a 11. §-ban előírt kötelezettségek teljesítéséért. A szakmai tevékenységért felelős személynek a szolgáltatás időtartama alatt a vendég számára folyamatosan rendelkezésre kell állnia.

11. § (1) A szakmai tevékenységért felelős személy köteles gondoskodni arról, hogy a tevékenységhez használt ló a vendég által igénybevett lovas szolgáltatás céljára alkalmas, megfelelően idomított, szakszerűen jártatott, megfelelő állategészségügyi és tápláltsági állapotban, erőnlétben legyen, és általános ápoltsági színvonala az elvárható követelményeknek megfeleljen. A lovasterápia szolgáltatáshoz használt lónak az említetteken túlmenően a lovasterápia céljára is alkalmasnak (megfelelően képzettnek) kell lennie. Sánta, sérült vagy beteg lovat a szolgáltatásban használni tilos.

(2) A szakmai tevékenységért felelős személy - ha maga nem tud a vendéggel lenni - köteles a szolgáltatóval munkavégzésre irányuló jogviszonyban álló személyek közül kijelölni olyan személyt, aki a lovas szolgáltatás igénybevételének teljes időtartama alatt a vendéggel van. A szakmai tevékenységért felelős személy vagy az általa kijelölt személy köteles a szolgáltatás igénybevétele előtt ellenőrizni, hogy a körülmények (felszerelések, eszközök, lovak állapota) megfelelnek-e az igénybe venni kívánt szolgáltatás céljának.

(3) Terep- és túralovaglás esetén a szakmai tevékenységért felelős személy minden megkezdett tizenkét fő létszámú csoport esetén legalább egy személyt köteles kijelölni kísérőnek. A terep- és túralovaglás megkezdése előtt a szakmai tevékenységért felelős személy vagy az általa kijelölt személy kötelessége meggyőződni arról, hogy a vendég lovas tudása a terep- és túralovaglásnak megfelelő szintű.

(4) A szakmai tevékenységért felelős személy vagy az általa kijelölt személy köteles ellenőrizni a vendég megfelelő lovas tudását (gyakorlottságát), továbbá köteles az ennek megfelelő vérmérsékletű lovat, jármódot és tempót megválasztani.

(5) A lovas terápia szolgáltatás nyújtásakor jelen kell lennie a szakmai tevékenységért felelős személynek vagy az általa kijelölt személynek, valamint a fogyatékoság típusának megfelelő végzettséggel és szakképzettséggel rendelkező gyógypedagógusnak (terapeutának). A gyógypedagógusnak legalább a felsőoktatásban megszerzett alapképzéssel, vagy valamely EGT-államban szerzett, ezzel egyenértékű szakképzettséggel kell rendelkeznie.

(6) A szakmai tevékenységért felelős személy által kijelölt személynek államilag elismert képzésben megszerzett, vagy valamely EGT-államban szerzett lovastúra-vezető képesítéssel kell rendelkeznie.

12. § (1) Alkohol, kábítószer vagy egyéb, az ítélő- és reakcióképességet hátrányosan befolyásoló szer hatása alatt álló személy lóra nem ülhet, fogatot nem hajthat. Az erre való figyelmeztetést (táblát, feliratot) mindenki által jól látható helyen, magyar, német és angol nyelven is fel kell tüntetni.

(2) Ha a vendég a lovas szolgáltatás keretében lóra ül vagy fogatot hajt, a szolgáltatást akkor veheti igénybe, ha írásban nyilatkozik arról, hogy nem áll olyan szer hatása alatt, illetőleg nincs olyan állapotban, amely miatt lóra nem ülhet, fogatot nem hajthat.

13. § A lovas szolgáltató tevékenységet végző szolgáltató telephelyének (fióktelepének) meg kell felelnie az alábbi követelményeknek:

a) legalább öt, egyenként legalább négyéves, lóútlevéllel rendelkező lóval rendelkezik, és a lovak megfelelnek a vonatkozó állategészségügyi szabályoknak,

b) az istállóban a lovakat boxokban tartják; az istálló belmagassága legalább 2,5 m; az egyes bokszok alapterülete legalább 9 m², amelyek rövidebb fala nem kevesebb 2,5 méternél,

c) a lovak boxos tartása esetén a telephely (fióktelep) rendelkezik legalább 150 m² alapterületű pihentető karámmal, ahol biztosított a szolgáltatást végző lovak pihenése,

d) a telephely (fióktelep) rendelkezik rögzített korláttal körülvett, egyenletes talajú, legalább 800 m² alapterületű lovas pályával,

e) a telephely (fióktelep) rendelkezik a vendégek részére szolgáló öltözővel, valamint az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendeletnek megfelelő számú WC- és mosdóhelyiséggel; lovasterápia szolgáltatás esetén a telephely (fióktelep) rendelkezik legalább egy, mozgássérültek számára is alkalmas WC- és mosdóhelyiséggel,

f) a telephely (fióktelep) rendelkezik a lólétszámnak megfelelő számú, alkalmas nyereggel és alkalmas szerszámzattal; a nyereg és a szerszámzat akkor alkalmas, ha a célnak megfelelő és hibátlan, rendeltetésszerű használat esetén biztosítja a vendég biztonságát,

g) félnomád tartás esetén a lovak számára lovanként legalább 1000 m² területű bekerített terület (karám), valamint legalább három oldalról borítással határolt, fedeles építmény (szárnyék) kialakítása szükséges, amelynek belmagassága legalább 2,5 méter, lovankénti alapterülete legalább 8 m²; félnomád a tartás, ha a lovaknak lehetőségük van arra, hogy a szárnyékból vagy a futóistállóból szabadon mozogjanak és a szárnyékban a lovak etetése, itatása és almozása megoldható.

14. § (1) Ez a rendelet a kihirdetését követő harmincadik napon lép hatályba.

(2) A 2. § (3) bekezdés *b)* pontjában, valamint a 11. § (6) bekezdésében előírt lovastúra-vezető képesítés, továbbá a 2. § (3) bekezdés *b)* pontjában, valamint a 11. § (5) bekezdésében előírt gyógypedagógus (terapeuta) képesítés megszerzését 2012. január 20-ig kell igazolni.

Eddig az időpontig az e követelményeket nem teljesítő szolgáltatóval szemben a képesítés hiánya miatt a 7. § (1) bekezdés a) pontjában előírt jogkövetkezmény nem alkalmazható.

(3)-(5)

(6) Ez a rendelet a belső piaci szolgáltatásokról szóló, 2006. december 27-i 2006/123/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 5. cikke (3) bekezdésének, 9., 10. és 13. cikkének való megfelelést szolgálja.

A kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény 12. § (4) bekezdés c) pontjában kapott felhatalmazás alapján, az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről szóló 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet 73. § t) pontjában meghatározott feladatkörömben eljárva a következőket rendelem el:

1. § A lovas szolgáltató tevékenységről szóló 14/2008. (XII. 20.) ÖM rendelet (a továbbiakban: R.) 2. § (3) bekezdés b) pontja helyébe a következő rendelkezés lép és a bekezdés a következő c) ponttal egészül ki:

- *[Lovas szolgáltató tevékenység – a Kertv. 6/C. § (2) bekezdésében előírt feltételeken túl – akkor folytatható, ha a szolgáltató]*
„b) – a szolgáltatás igénybevevőjének lovagoltatásával járó lovas szolgáltató tevékenység esetén – legalább egy
ba) középfokú lovastúra-vezetői képesítéssel,
bb) lovas sportágban szerzett középfokú sportedzői képesítéssel,
bc) lovas sportágban szerzett felsőfokú szakedzői vagy okleveles szakedzői képesítéssel,
bd) lovas-kultúra oktató felsőfokú szakirányú továbbképzést igazoló képesítéssel, vagy
be) lovas sportágban nemzetközi sportszövetség által akkreditált edzőképzésben szerzett végzettséggel rendelkező, a szakmai tevékenységért felelős személyt (a továbbiakban: szakmai tevékenységért felelős személy) foglalkoztat, valamint
c) lovas terápiás szolgáltatás nyújtása esetén a szakmai tevékenységért felelős személyen felül még legalább egy, a 11. § (5) bekezdésében meghatározott feltételeknek megfelelő gyógypedagógust (terapeutát) is foglalkoztat.”

2. § Az R. 11. § (6) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

- „(6) A szakmai tevékenységért felelős személy által kijelölt személynek
 - a) közép fokú lovastúra-vezetői,
 - b) lovas-kultúra oktató felső fokú szakirányú továbbképzést igazoló,
 - c) lovas sportágban szerzett
 - ca) alap fokú sportoktatói,
 - cb) közép fokú sportedzői,
- cc) felső fokú szakedzői vagy okleveles szakedzői képesítések közül legalább egy képesítéssel, vagy
- d) lovas sportágban nemzetközi sportszövetség által akkreditált edzőképzésben szerzett végzettséggel kell rendelkeznie.”

3. § Az R. 14. § (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

- „(2) A 2. § (3) bekezdés b) pontjában, valamint a 11. § (5)–(6) bekezdésében előírt képesítés megszerzését 2013. január 31-ig kell igazolni. Eddig az időpontig az e követelményeket nem teljesítő szolgáltatóval szemben a képesítés hiánya miatt a 7. § (1) bekezdés a) pontjában előírt jogkövetkezmény nem alkalmazható.”

4. § Ez a rendelet a kihirdetését követő harmadik napon lép hatályba, és a hatálybalépését követő napon hatályát veszti.

*Dr. Matolcsy György s. k.,
nemzetgazdasági miniszter*

6. MKEH ÁLTAL TARTOTT ELLENŐRZÉS FŐBB SZEMPONTJAI

A regisztrációs/bejegyzési kötelezettség él, meglétét folyamatosan ellenőrzik a hatóságok! A bejelentés költsége mindössze 2 200 Ft. Bejelentkezés után közvetlenül szemlézés várható.

Lovakra vonatkozó előírások:

Előírás szerint minimum 5, egyenként legalább négyéves ló szükséges a tevékenység gyakorlásához. A lóútlevelek meglétét a minimumot képző 5 lónál vizsgálják. Vizsgálják, hogy a megjelölt lovak a szolgáltató tulajdonában vannak-e, illetve, hogy ha nem - mert erre is van lehetőség - valamilyen módon bizonyítani kell a használati jogot. Állatorvosi bejegyzéseket is figyelik, szükség esetén meg is keresik a lovardába bejáró állatorvost.

Állategészségügy:

Ellenőrzik a lóútlevélben meglévő bejegyzések, vakcinázási napló meglétét oltások rendszerességét.

Boxok:

Ha 20 ló van a szolgáltatónak és azok közül 5 lónak megoldott a boxos tartása, akkor azt elfogadja a hatóság.

Telephely:

Pihentető karám megléte - minimum 150 m² (pl. 10x15-ös)

Lovaspálya: mérete minimum 800 m²

Rögzített karám megléte a lovaspálya körül - cél, hogy ha egy ló megugrik lovaglás során, ne tudjon elszaladni, illetve fontos, hogy a lovasok biztonságát ne veszélyeztesse a kerítés.

Szerszámzat alkalmassága és minősége:

Nyereg, nyereglakat, kengyelszíj, heveder, bőrök állapota, szakítószilárdsága, stb.

Ne legyen töredezett és szakadás veszélyes!

Ahol 30 nyereg van, ott szűrőpróba szerűen, ahol 5 nyereg van, ott mindegyiket megvizsgálják.

Öltöző, mosdóhelyiségek (Wc):

Ha valaki mozgáskorlátozottakkal is foglalkozik, akkor a mozgássérültek számára kialakított mosdóhely.

Ellenőrzik az alábbi szöveg kifüggesztését 3 nyelven:

Kedves Vendégek!

Alkohol, kábítószer vagy egyéb, az ítélő- és reakcióképességet hátrányosan befolyásoló szer hatása alatt álló személy lóra nem ülhet, fogatot nem hajthat.

Jól látható helyen kell kifüggeszteni angol és német nyelven is!

Öltözőbe, istálló bejáratánál, vagy más közösségi helyen.

Az ellenőrzés előre egyeztetett időpontban történik. A bejelentkezés jelentősége, hogy a hétköznapi napközbeni időpontban a vállalkozó, vagy vállalkozó képviselője jelen legyen.

A bírságot az engedélyezési osztály szabja ki. A szabálytalan működéssel kapcsolatos bírságot a jelenleg hatályos kis- és középvállalkozások védelméről szóló törvény alapján első jogsértés esetén nem szabhatnak ki, csak figyelmeztetnek. Figyelmeztetés után újbóli ellenőrzés esetén lehetőség van bírság kiszabására.

7. MAGYARORSZÁGON A KÖVETKEZŐ LOVAS KÉPZÉSEK ÉS SZAKOK ÉRNETŐK EL:

1. Lótenyésztő szakmunkás

A képzési forma alapfokú végzettséget ad. A képesítés célja olyan fizikai munkát végző szakemberek képzése, akik rendelkeznek a lótenyésztés, sport, és verseny elméleti és gyakorlati alapjaival, önállóan is el tudják végezni a lovak szakszerű ápolását, az istálló munkákat, takarmányozást, szaporítást, csikónevelést. Képesek alapfokú szinten lovagolni és fogatot hajtani.

Értékelés: Tehetségtől függően speciális képzés után alkalmasak lehetnek verseny- és sport tevékenységre. A lovas turizmusban még ehhez a szinthez is szükséges hozzávenni, hogy megfelelő kommunikációs készséggel, megjelenéssel rendelkezzenek. Ezen ismereteket ebben a kategóriában - az OKJ kiegészítése, módosítása esetén sikerrel át lehetne adni. A gyakorlati követelmények terén a lóhasználati és versenyzési ismeretek kapcsán jártasság szintjén kéri a tananyag a túralovaglásban való közreműködést. Ez a szint természetesen nem felel meg teljes egészében annak a kívánalomnak, amit a lovas turizmus igénye támaszt. A lovardai oktatásban, valamint a túralovaglásban a közreműködést a készség szintjére kell emelni. Ezeket a követelményeket a vizsgarendszerbe is be kell építeni.

2. Belovagló (bereiter)

Szintén alapfokú iskolai végzettségnek minősül. Olyan szakemberek képzésére irányul ez az oktatási forma, akik képesek önállóan csikók, fiatal lovak alapfokú belovaglására. Megfelelő szakirányítás mellett alkalmasak a versenyzésre szánt lovak „megkívánt szintig” való felkészítésére, a díjlovagló, díjugrató, military kategóriákban. Alkalmasak kezdő lovasok oktatására futószáron és osztályban, szerszámok ápolására, karbantartására. A lóhasználati és versenyzési ismeretek terén, ismeret szintjén kell tudniuk a túralovaglást, alkalmazás szintjén pedig a kezdő lovasok alapkiképzését. A gyakorlati követelmények terén, jártassági szinten kéri a túralovaglást, a kezdő lovasok alapkiképzésében való részvételét.

Értékelés: Az említett szakma csak akkor használható megfelelő módon a lovas turizmusban, ha az előbb felsorolt pontokat készség szintjén látja el a belovagló, valamint megfelelő pedagógiai, oktatási gyakorlattal is rendelkezik. A gyakorlati vizsgán pedig a lovas oktatásból is számot kell adnia.

3. Lótenyésztő szaktechnikus

Szintén OKJ-ben szereplő szakképesítés. A lótenyésztő szaktechnikus képes a kisüzemi lótenyésztés- és tartás teljes körű irányítására, szükség szerint a tartási munkák ellátására. Közép- és nagyüzemekben - felsőbb szintű vezetés mellett - képes a tartástechnológia betartására, középszintű vezetési feladatok végzésére. Egyéb területeken (törzskönyvezés, versenysport, értékesítés, idegenforgalmi szolgáltatás) speciális ismeretszerzés után önálló munkakör ellátására is alkalmas.

Értékelés: Ennél a területnél meg kell állnunk, a szaktechnikusi képzés tematikájában semmi az idegenforgalomra utaló képzés nem folyik, tehát teljesen nyilvánvaló, ez a képzettség önmagában nem alkalmas a lovas turizmus számára.

4. Lovas-túravezető

Az OKJ negyedik szakképesítése. Megszerzésének előfeltétele az érettségi, a munkakör betöltéséhez szükséges orvosi, egészségügyi alkalmasság. A szakképesítést megszerző személyek képesek lesznek hazai és külföldi lovas túra csoportok vezetésére, a lovas túra előkészítésére, a szakszerű tartás, takarmányozás, és használatuk megvalósítására, a vendégekkel kapcsolatos idegenvezetői, és vendéglátói tevékenység ellátására, a kapcsolódó pénzügyi feladatok elvégzésére. A munkaterület jellemzése: a feladat ellátása nagyfokú önállóságot feltételez, a lovas túrázás veszélyes tevékenység – a különböző felkészültségű, korú, és érdeklődési körű vendégek, valamint a változatos körülmények miatt. Mindezek komoly szakmai felkészültséget, megfelelő alkalmazkodó, és kommunikációs készséget igényelnek. A túravezetőnek idegenforgalmi, vendéglátóipari, és pénzügyi tevékenységet is el kell tehát látnia. Társalgási szinten kell beszélnie legalább egy idegen nyelvet, és megfelelő szintű lovas tudással kell rendelkeznie.

Értékelés: Tulajdonképpen ez az a terület, ahol olyan szakembereket lehetne képezni, akik a lovas turizmus számára leginkább hasznosíthatók lennének. Az elnevezés nem túl szerencsés, a lovas túra a lovas szolgáltatásoknak csak egy töredék részét képezi, lényegesen nagyobb feladat a kezdők, haladók lovas oktatása, és a tereplovaglás vezetése. Kis létszámú lovas túra indul az országban, és 10 alatti azoknak a lovastúravezetőknek a száma, akik a gyakorlatban is dolgoznak, és ez a szám nem is valószínű, hogy a kétszeresénél többre emelkedik, hiszen a lovas túrák végső száma a kevés érdeklődő miatt korlátozott. 27. oldal (jelen előterjesztés összesen 56 oldalas)Tananyaggal a lovas turizmusról ez a képzési forma nem rendelkezik, spontán módon, a meglévő szakemberekre építve tanítják a leendő lovas-túravezetőket.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az ilyen képzési formában részt vevő hallgatók lovaglótudása messze nem éri el azt a szintet, amellyel felelősséggel tudnának lovas túrát vezetni. Az észak-magyarországi, észak-alföldi régió területén a Debreceni Agrártudományi Egyetemen volt legutóbb egy ilyen túravezető képzés, ahol 15 hallgatóból 3 felelt meg a követelményeknek nagy kompromisszumok árán. Ennek az a veszélye, hogy míg a kompromisszumot egy oktatási intézményben még meg lehet tenni, a vendég elvárásai ezt nem fogják tolerálni.

Az OKJ-ben a lovas-túravezetőre vonatkozó feladatok körülírása messze nem elégíti ki a lovas turizmus követelményeit, tehát nem foglalkozik olyan területekkel, melyek a lovas turizmus gyakorlati alkalmazása számára rendkívül fontosak lennének, így a képzési jegyzék számának a megtartása mellett szükséges ennek a képzési formának az átalakítása a valódi igényeknek megfelelően. A vizsgáztatási követelményeknél feltétlenül megkövetelendő, hogy a vizsgáztatásban benne legyen a csoport vezetése terepen. A lovas-túravezető biztonsággal csak akkor tehet szert gyakorlatra, ha gyakorló képesítést kap, melyhez teljesíteni kell olyan lovas túrákat, amelyeket nagy tapasztalattal rendelkező lovas-túravezetők irányítanak. Legalább egy szezont, azaz 5-10 lovas túra gyakorlóként való vezetése is feltétele lenne tehát a végleges képzettség megszerzésének.

5. Sportoktató

Ilyen képzési formákat a megyei testnevelési sporthivatalok végeznek. Az is köztudott, hogy ezeknek a sportoktatói tanfolyamoknak a gyakorlati része rendkívül hiányos és gyenge, tehát nemhogy a lovas turizmusban, hanem a sport területén sem alkalmas arra, hogy hiánypótlásként lovas oktatókat képezzen.

6. Szakédző

Felsőfokú képzés a lovas turizmusban nem létezik, pillanatnyilag szakmai végzettségként a szakédzői végzettség az, ami a felsőfokú lovas végzettségnek számít, de tulajdonképpen a lovas turizmus számára itt sem képeznek szakembereket. A lovas turizmus szakmai képzése három szinten képzelhető el: alap-, közép-, és felsőfokon, valamint felsőfokon lovastanár-képzés szükséges hatékonyan, egységes oktatási feltételek és követelményrendszer alapján:

- felsőfokú képesítéssel rendelkező, a komplex szolgáltatásokat nyújtó lovas bázisokat vezetni képes lovas szakemberek képzése,

- a magas lovas szakmai képzettséggel, emellett idegenforgalmi, protokoll és környezetvédelmi ismeretekkel, legalább érettségivel, megfelelő nyelvtudással rendelkező, a lovas turisztikai bázisokon a felelős lovas szakmai vezető szerepét betölteni képes szakember szintje,
- a felelős személynek segíteni képes, lovagolni biztosan tudó, emellett szakmunkát is ellátni képes alapképzettségű szakemberek képzése.

Kísérleti jelleggel 2000-ben a Budapesti Gazdasági Főiskola, valamint a Magyar Lovas Turisztikai Szövetség egy lovas turisztikai lovas oktatói tanfolyamot tartott, melyen több mint 100 jelentkező mellett 30 lovas oktató kiképzésére került sor. Alapkövetelmény volt az A0-ás military versenynek megfelelő szintű lovaglótudás, amely javaslatunk alapján egyben a lovas-túravezetőknek a záróvizsga követelménye is lehetne. Az a két hét, amely alatt a lovas oktatókat kiképezték, lehetőséget adott arra, hogy ne csak a hallgatók lovaglótudását mélyítsük el, hanem megmutassuk annak a módszertanát, hogy másokat hogyan lehet oktatni, hogyan lehet a túrákat vezetni, melyek azok a gyakorlati problémák, amelyek fölmerülhetnek a lovas oktatás, és a lovastúrák során.

7. Lovaskultúra-oktató

A képzés célja: a felsőfokú alapdiplomát szerzett szakemberek továbbképzése. A képzésben részt vevők különböző szektorokban (állami, egyesületi és magán), a lovaskultúra különböző területein – a képzés eredményeként – legyenek képesek alkalmazni a feladatok ellátásához szükséges legújabb elméleti és gyakorlati ismereteket.

Alapképzésben a végzettség szintje: egyetemi, főiskolai végzettség

Az oklevélben megnevezett szakképzettség: felsőfokú lovaskultúra oktató .

A szakirányú továbbképzésben való részvétel feltételei (végzettség szintje, szakképzettség): egyetemi-főiskolai szintű oklevél, valamint a testkultúrában illetve a lovas kultúrában való jártasság igazolása.

A képzés az alábbi munkakörök betöltésére alkalmas szakembereket képez:

- gyermek-felnőtt lovas szakoktató
- lovas szaktanácsadó
- kutató, egyetemi oktató
- lovas létesítmény, illetve vállalkozásvezető
- lovas túravezető

Képzési idő: öt félév

Forrás: Lovasturizmus Termékfejlesztési Stratégia 2007-2013, 2007. július

8. PATKÓS MINŐSÍTÉSI SZEMPONTOK

1. Környezeti szempontok

- Természeti adottságok
- Parkosítás, a környezet rendje
- Az épületek stílusossága, állapota
- A lovas szolgáltatásra használt terület alkalmassága, rendje
- Higiénias feltételek biztosítása

2. A lovak tartásával, alkalmasságával kapcsolatos szempontok

- Tartástechnológiai körülmények
- A lovak kiképzettségi foka
- Kezelhetőség, kapcsolatteremtési készség
- A szolgáltatásnak megfelelő alkalmasság
- Kondicionális állapot
- Egészségügyi állapot

3. A lovas szolgáltatásokkal kapcsolatos szempontok

- A lovas szolgáltatások köre
- Színvonal
- A szerszámok állapota, megfelelő száma, tisztasága, biztonsága, kényelme
- A hely marketingje (kiadvány, információs médiák használata stb.)
- Szolgáltatások ár-érték aránya

4. Személyi tényezők

- A lovas szakember (vezető) alkalmassága

- A szolgáltatást végző személyzet alkalmassága
- Nyelvtudás
- Baleset megelőzés, védelem, biztonság

5. Egyéb programok, lehetőségek

- A helyben lévő lehetőségek
- A telepen kívül lévő lehetőségek
- Garantált állandó rendezvények, programok
- Étkeztetés minősége (helyben vagy közelben)
- Szállás minősége (helyben vagy közelben)

A MINŐSÍTÉSI BESOROLÁS OBJEKTÍV PARAMÉTEREI

(összefoglaló)

	5 fő szempont átlagpontszám a egyenként *	Szolgáltatásba n résztvevő lovak száma	Szolgáltatás- típusok száma (min.)*	Kötelező idegen nyelvtudás	Pont-szám
5 patkós	>4	>12	>3	+	22-25
4 patkós	>3.8	>10	>3	+	19-21
3 patkós	>3.4	>8	>2		17-18
2 patkós	>3	>6	>2		15-16
1 patkós	>2.4	>5	>1		12-14

* (1) Környezeti szempontok, (2) lovak tartásával, alkalmasságával kapcsolatos szempontok, (3) lovas szolgáltatásokkal kapcsolatos szempontok, (4) személyi tényezők, (5) egyéb programok, lehetőségek.

** Oktatás, tereploaglás, fogatozás, bemutatók, speciális szolgáltatások: vadászloaglás, terápiás loaglás, tenyésztés, stb.

- 5 patkós: egyik szempontnál sem lehet 4 pont alatti átlagpontszám
- 4 patkós: négyesnél nem lehet alacsonyabb a 2. szempont átlagpontszáma (lovak)

- *3, 2 és 1 patkós: hármasnál nem lehet alacsonyabb a 2. és 3. szempont átlagpontszáma (lovak, lovas szolgáltatások)*

Egyéb, a patkós minősítési rendszer alkalmazhatóságán kívül eső kategóriák:

Bemutató/kiemelt bemutató: elsősorban lovas bemutatók bonyolítására szakosodott minősített szolgáltatók, ahol a "kiemelt" kategória kb. a 4-5 patkós szintnek felel meg.

Falusi turizmus: főként falusi szállásadásra szakosodott turisztikai létesítmények, melyek néhány lóval - kiegészítő tevékenységben - elfogadott minőségben alapfokú lovas turisztikai szolgáltatást is végeznek.

Nomád: turisztikai kínálatában a tradicionális ősmagyar életmód felelevenítését célzó - elfogadott minőségi szintű - programok kapcsán alapszintű lovas turisztikai szolgáltatást is folytató létesítmények.

Ménes/kiemelt ménes: fő tevékenységi körben lótenyésztést folytató létesítmények, amelyek azonban kiegészítő méneslátogatási programjaik, alapszintű lovas turisztikai szolgáltatásaik, illetve a magyar lovas ágazatban betöltött stratégiai szerepük miatt idegenforgalmi jelentőséggel is bírnak.

9. KÉRDŐÍV**Fogyasztói magatartás a hazai lovasok körében**
www.lovasok.hu felmérése**1. Nemed?**☐ Férfi☐ Nő**2. Korod?****3. Lakhelyed (település)?****4. Legmagasabb iskola végzettséged?**☐ Általános iskola☐ Középiskola☐ Főiskola vagy BA/Bsc☐ Egyetem vagy MA/Msc**5. Van saját lovad?**☐ lovam van☐ Nincs, de szeretnék.☐ Volt, de most éppen nincs.☐ Nincs és nem is szeretnék.☐ Félbértartás☐ Egyéb.....**6. Milyen rendszerességgel lovagolsz?**☐ Minden nap☐ Hetente többször☐ Hetente egyszer☐ Ritkábban☐ Nem lovagolok, de szeretnék

☐ Nem lovagolok, de nem is szeretnék

7. Melyik stílusban, szakágban lovagolsz?(több is választható)

☐ Nem lovagolok	☐ Fogathajtás
☐ Hobby	☐ Csak lovastúrákra járok
☐ Díjlovaglás	☐ Lovasiskolába járok
☐ Díjugratás	☐ Galopp
☐ Western	☐ Hagyományőrzés
☐ Távlovaglás	☐ Egyéb:.....

8. A megjelölt szakágban versenyzel is?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

9. Milyen távolságra van a Hozzád legközelebbi lovarda?

☐ 0-5 km	☐ 21-30 km
☐ 6-10 km	☐ 31-40 km
☐ 11-20 km	☐ 40 km-nél messzebb

10. Milyen távolságra van, az a lovarda ahova szívesen jársz/járnál lovagolni?

☐ 0-5 km	☐ 21-30 km
☐ 6-10 km	☐ 31-40 km
☐ 11-20 km	☐ 40 km-nél messzebb

11. Anyagilag megfizethetőnek tartad-e az igényeidet kielégítő lovarda szolgáltatásai?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

12. Mennyibe kerül a Neked megfelelő lovardában egy óra lovasoktatás?

☐ 1000 Ft-nál kevesebb	☐ 2001-2500 Ft
☐ 1000-1500 Ft	☐ 2501-3000 Ft
☐ 1501-2000 Ft	☐ 3000 Ft-nál több

13. Mennyibe kerül a Neked megfelelő lovardában egy havi bértartás?

☐ 30 000 Ft-nál kevesebb	☐ 45 001-50 000 Ft
☐ 30 000-35 000 Ft	☐ 55 000-60 000 Ft
☐ 35 001-40 000 Ft	☐ 60 000 Ft-nál több
☐ 40 001-45 000 Ft	

14. Hányan éltek egy háztartásban?

☐ 1	☐ 4
☐ 2	☐ 5
☐ 3	☐ Egyéb.....

15. A háztartásod havi összes nettó jövedelme:

☐ Kevesebb mint 80 000Ft	☐ 201 000 Ft-250 000 Ft
☐ 80 001-120 000 Ft	☐ 251 000 Ft-500 000 Ft
☐ 121 000-150 000 Ft	☐ 500 000 Ft-nál több
☐ 151 000-200 000 Ft	

16. Jártál-e már lovastáborban?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Tervezem, hogy megyek.

17. Mit gondolsz: Magyarországon hány ló található?.....

18. Mit gondolsz: Magyarországon hány ember lovagol?.....

19. Honnan értesülsz a lovas hírekről?

☐ Lovas Élet	☐ Lovasok.hu
☐ Lovas Nemzet	☐ Magyar Lovassport Szövetség weboldala
☐ Pegazus	☐ Egyéb lovas honlapok
☐ Lovas TV-műsorok	

20. Milyen internetes lovas oldalakat szoktál meglátogatni?

.....

.....

21. Szoktál-e online közvetítéseket nézni?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

22. Milyen rendezvényeken voltál ott az elmúlt években?(több is választható)

☐ Lovas Világkupa	☐ Amatőr verseny
☐ Nemzeti Vágta	☐ Fogathajó verseny
☐ Equifest	☐ Díjugrató verseny
☐ EQUITANA	☐ Díjlovagló verseny
☐ Nyitott Lovardák	☐ Lovas bemutató
☐ Bugac Lovasnapok	☐ Egyéb.....
☐ Epona Lovasgála	

23. Ha lenne hazánkban egy „lovas klub”, ahol éves tagdíj ellenében a hazai lovas szolgáltatóktól, lovasboltoktól, valamint a legfontosabb rendezvényeken kedvezményeket kapnál, tehát mint egy országos lovas kedvezménykártya működne, akkor ezért mekkora éves díjat lennél hajlandó fizetni?

- ☐ Maximum 5 000 Ft
- ☐ Maximum 10 000 Ft
- ☐ Maximum 20 000 Ft
- ☐ Biztosan nem vennék igénybe ilyen kártyát

24. Ha van bármilyen észrevételed, megjegyzésed a kérdőívvel kapcsolatban, akkor írd itt Nekünk!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. INTERJÚ EGY ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI LOVASISKOLA TULAJDONOSÁVAL

1. Mikor indította be a vállalkozást?

A terv megszületése után az építkezést 5 éve kezdtük el. A vállalkozás beindítása és a tényleges tevékenység azonban 4 éve működik.

2. Mi motiválta, miért éppen lovarda?

Gyermekkorom óta lovagolok, a lovak szeretete máig megmaradt bennem. Ezért ez volt az egyik motiváció, hogy lovakkal dolgozhassak. Másrészt szeretem a gyereket és élvezem az oktatást is, ezért belevágtunk.

3. Mik voltak a tervei induláskor (pénzügyi)?

Nem volt pénzügyi elvárás, vagy nyereségre vonatkozó terv, csupán fanatizmusból indult el a lovasiskola. Önmagát nem tartja fent, egy másik vállalkozásunk segít a működtetésben.

4. Miket tudott megvalósítani belőle? Mit képzelt máshogy?

Szerettem volna, ha a terápiás lovagoltatás is szerepelt volna a szolgáltatásaink között, de ezt nem sikerült megvalósítani. Leginkább azért nem mert nem volt arra alkalmas ló. Ezentúl tervben van egy fedeles lovarda.

5. Családi vállalkozás formájában működtetik a lovasudvart?

Igen. Teljes mértékben családi vállalkozás, csak saját erőből alakult meg, és a fenntartásban sem segít más.

6. Milyen szempontok alapján alkalmaz valakit a lovak mellé?

Sok gyermek jár hozzánk, a nálunk dolgozók is napi kapcsolatban vannak velük, így a gyermekszeretet, a türelem elengedhetetlen tulajdonságok. Továbbá a szakértelem is fontos szerepet játszik abban, hogy kit alkalmazok. A végzettségről szerzett papír számomra csak irányadó, minden esetben próbaidő után döntök. A döntést nem csupán saját véleményem alapján hozom meg, hanem a többi dolgozó és az **oda járó lovasok visszajelzéseit** is nagymértékben figyelembe veszem.

7. Milyen tevékenységeket folytat a vállalkozáson belül?

Legfőbb tevékenységi kör a lovasoktatás, túralovaglás, lovak bértartása, táboroztatás. A gyerekeknek érdekességként állatsimogatónk is van.

8. Hogyan oszlik meg a bevétel szolgáltatások között?

Egy hónapban a bevétel 80%-t a lovagoltatás adja, a maradék 20 % a bértartásból folyik be.

9. Hogyan oszlik meg a lovakból származó bevétel? Mire a legnagyobb a kereslet? pl. egy vagy több napos túra, tábor, oktatás, fogatozás stb.

Egyértelműen a lovasoktatás hozza a legtöbb bevételt, az évesnek kb 60%-t. A tereplovaglásra is van igény, kb 30%-a az éves bevételnek. Ezek egy napos és félnapos túrák. Élvezik a lovasok a lovastúrákat, érdekességet és változatosságot nyújt, számukra azonban fontosabb, hogy tanuljanak, fejlődjenek. A nyári hónapokban tartunk lovastábort, minden hónapban egyszer egy hét, ez adja az éves bevétel 10%-t. A fogatozás iránt nincs kereslet, csak a lovastábort egészítjük ki egy kis fogatozással, és a túralovaglások alkalmával kísér minket.

10. Mennyire igazodik ezekhez az igényhez a lóállomány?

A lóállomány megfelelő, lovaink megbízhatóak. A lovast a korának, testalkatának és saját szintjének megfelelően tudjuk lovagoltatni, mivel változatos a lovaink mérete és idomítottsága. Lehetőségünk van a piciket pónin, a nagyobb gyermekeket kis méretű lovon lovagoltatni, ugyan így a versenyezni vágyók számára is tudunk lovakat biztosítani. Egy dolog van amin változtatnánk. Az állatsimogatóhoz tartoznak olyan kis pónik amiket nem tudunk semmire használni, jobb lenne ha olyan lovakra tudnánk cserélni őket amelyek behozzák legalább tartásuk költségének egy részét.

11. A lóállomány saját tenyésztésből alakult ki vagy vásárolt?

Teljes mértékben vásárolt, vagy saját csikóra cserélt.

12. A lovak mikor hozzák be a rájuk fordított összeget? Mennyivel termelnek többet, mint a legszükségesebb?

30 lovat tartunk, ebből 9 bértartott, 21 saját. A 21 saját lóból viszont csak 7 alkalmas olyan munkára amely bevételt hoz. Nem hozzák be a rájuk fordított összeget. Egy jó hónapban a bevétel elérheti az 500 000 Ft-ot, csak az állandó költségeink viszont a duplája, havi 1 000

000 Ft. Ez egész évben állandó. Akkor hoznák be a költségeket, ha mindegyik ló dolgozna. Azonban 14 olyan állat van amelyek munkára nem alkalmasak, mentett, befogadott állatok.

13. Mennyire van megelégedve a működéséhez szükséges szolgáltatások minőségével? pl.: kovács, állatorvos, nyereg készítő, takarmány. Véleménye szerint milyen ezeknek az ár érték aránya

A körzetünkben két állatorvos dolgozik, jelentősen eltérő árakkal, azonban legjobb tudásuk szerint látják el az állatokat. Sokszor kényszerhelyzet van, az árak elfogadhatók. A kováccsal meg vagyok elégedve, tisztességesen és jó áron dolgozik. Más szolgáltatást nem szoktam igénybe venni.

14. Melyek a működéshez kapcsolódó legkritikusabb költségsektorok?

A fix költségek. A munkabérek az állatok tartása, munkagépek fenntartása (+benzin). Ezek teszik ki már említett havi 1 000 000 Ft-ot. Ezekhez még hozzá jöhet az állatorvos és a kovács, változó költségként.

15. Hogyan próbálja csökkenteni a szezonális okozta bevétel kiesést?

Lekopogom, szerencsés vagyok, mert Nálunk nincs szezonális. Ez annak köszönhető, hogy télen amikor a lovarda alkalmatlan a használatra, a terep viszont kiváló. A téli időszakban szinte kizárólag túrák vannak, azok viszont napi szinten, igény szerint változó hosszúsággal. Ezek a túrák mindig csoportosak, olyan nagy az érdeklődés.

16. Mennyire érezhető a válság hatása a vállalkozásában?

Ismét lekopogom, nem érezhető. A vendégkör jó módú társadalmi rétegből tevődik össze. Rájuk nem volt hatása a válságnak. A 2010-es árvíz viszont a költségeinket nagy mértékben növelte, mivel a takarmány nehezebben és drágábban volt elérhető.

17. Milyen volt az előző év végi eredmény (konkrétan és az előző évekkal összevetve)?

Fennállásunk alatt még nem sikerült nyereséget termelni. A veszteség mértéke évről évre változik, bár nem nagy mértékben. 2010-es év kevésbé volt veszteséges, mint a 2009-es.

18. Mekkora az éves költségvetése?

Fixen kb 12 000 000 Ft, a járulékos költségekkel együtt kb 15-16 millió Ft.

19. Milyen a vendégek összetétele?(ott tartózkodás és nemzetiség alapján, nemi megoszlás, életkor szerinti megoszlás)

A lovarda vonzáskörzete 40 km, ebből következik, hogy csak magyar lovasaink vannak. A lovasok megoszlása a következő: 15% felnőtt, itt a nő és férfi arány kb 50-50%. 85% gyermek, itt a lányok vannak többségben 99% és 1% fiú. Az állandó lovasok száma 30 fő.

20. A lovagolni tanulókon és a bértartott lovak gazdáin kívül van más visszatérő vendég? pl aki csak lovastáborba jön, vagy csak túrákra

Igen, van több ilyen lovas is, de vannak olyanok is, akik egyszer eljönnek egy hétre táborozni és utána nem jönnek többet. Innen nézve az állandó lovasok (30 fő) a 90 %-t adják a nálunk megfordulóknak. A többi 10% nem visszatérő vendég.

21. Milyennek látja a lovas turisztikai szolgáltatások mai helyzetét?

Egyértelműen nehéznek tartom a helyzetünket. Lovasoktatásból nem lehet megélni, mert nem lehet olyan magasra emelni az árakat és az egy órára jutó lovasok számát, hogy a bevétel fedezze a havi fix költségeket, mert akkor a lovasok elmaradnak. Amióta működtetem a lovasiskolát nem mertem árat emelni még 100Ft-tal sem. Nekem elvem, hogy lelkiismeretesen végezzem a munkámat, és az oktatás során igazi használható, biztos tudást adjak át a lovasaimnak. Egyszerre maximum 2 lovasnak tartok órát. Ha ettől több van, az oktatás hatékonysága csökken. Én is szolgáltatást nyújtok, így ha a lovas azt érzi, hogy háttérbe szorul, nem eléggé figyelek rá, másik lovasiskolát fog keresni. A másik megoldás az lenne, ha csak bértartást vállalnék, és azoknak a lovaknak a gazdáit lovagoltatnám, akiknek a lovát tartom. Véleményem szerint csak ilyen esetben lehet az lovas vállalkozást fenntartani, esetleg valamennyi nyereséget termelni.

22. Mit gondol a hatályba lévő lovas turisztikai szolgáltatásokra vonatkozó törvényről?

23. Milyen pályázati lehetőségekről tud?

Jelenleg nem tudok pályázati lehetőségről. Időhiány miatt nem foglalkozok vele.

24. Korábban pályázott már? (ha igen, nyertes volt a pályázat?)

Eddig még nem pályáztam.

25. Milyennek tartja a kommunikációt az ágazaton belül?

A versenyhelyzet ellenére jó a kapcsolatom a közeli lovardákkal. Jó egymás között az információáramlás, illetve volt már példa nagy közös tereptúrákra.

26. Kik a versenytársai? Milyen messze vannak? Miben jobbak? Miben jobb az Ön szolgáltatása?

A versenytársak 30 km-en belül találhatók, a legfőbb előnyük, hogy rendelkeznek fedeles lovardával. Nem mindenhol van jó oktató a hobbilovagláshoz. Szerintem azért szeretnek a lovasok hozzánk járni, mert nagyon odafigyelek rájuk, lelkiismeretesen dolgozom, és igyekszem minél több egyéni órát adni. Töreksem a lovas igényeinek maximális kielégítésére.

27. A közel jövőben tervezi, hogy pályáz, vagy fejlesztésbe kezd valamilyen téren?

Igen. A fedeles lovardát pályázati forrásból szeretnénk megvalósítani, szükségünk van még munkagépekre (pl a bálázáshoz).

11. TAMARIX LOVASUDVAR ÁRJEGYZÉKE:

9.táblázat

Szálláshely árak

Szállás nyáron	3500 Ft/fő
Szállás ősssel és tavasszal (fűtés)	4300 Ft/fő
Reggeli	700 Ft/fő
Ebéd (menü)	1300 Ft
Vacsora	1200 Ft
Egy nap/kerékpár	1500 Ft

Forrás: <http://www.zemplen.net/tamarix/>

A szálláshely felszereltsége, szolgáltatások:

- Gáztűzhely
- Hűtőszekrény
- Fagyasztó
- Teafőző
- Kávéfőző
- Étkészlet
- Edénykészlet
- Tisztítószer
- Mosogatószer
- Tusolótálca
- Zuhanyzókabin
- WC
- Mosdókagyló
- Parkolási lehetőség az udvarban
- Színes televízió
- Kerti bútorok
- Tűzrakóhely
- Homokozó
- Kertből gyümölcs, zöldség fogyasztható
- Háziállatok a portán
- Ló, kutya, macska az udvarra bevihető
- Kerékpár bérelhető (10 db)
- Úszómedence: 5x10m (mélysége: 1m - 1,2m)

Lovas szolgáltatások

Csoportok lovagoltatása		
Lovaglás, fogatozás, íjászat, célba lövés	2500	Ft/fő (20 fő)
Rövid fogatozás nagy létszámú csoportoknál	500	Ft/fő
Lovas tábor		
1 hetes gyermek	39000	Ft/fő
1 hetes felnőtt	49500	Ft/fő
Lovas oktatás		
1 óra Karámlovaglás (oktatással)	2500	Ft
30 perc Futószáras oktatás	3000	Ft
1 óra Tereplovaglás kísérővel	3000	Ft
Lovas túra		
Túralovaglás (napi 4 óra lovaglás, étkezés nélkül)	15000	Ft/nap/fő
Túralovaglás (napi 4 óra lovaglás, étkezéssel) Igény szerint hosszabb időre is lehet.	18000	Ft/nap/fő
Sétakocsikázás	7500	Ft/óra
Fogathajtás oktatás	7500	Ft/óra
Bértartás		
Bértartás teljes ellátás, körmölés nélkül	48000	Ft/hó

Bértartás	40000 Ft/hó
-----------	-------------

Forrás: <http://www.zemplen.net/tamarix/>

12. TURISZTIKAI SZOLGÁLTATÁSOK FEJLESZTÉSE

A konstrukció célja versenyképes turisztikai szolgáltatások fejlesztésének támogatása. A létrehozandó szolgáltatások kapcsolódhatnak attrakcióhoz, de attól függetlenül is megvalósíthatók. Szálláshely szolgáltatásainak fejlesztése – az alábbi kivétellel – nem támogatható.

A Közép-dunántúli és a Közép-magyarországi régióban a 239/2009. (X. 20.) Korm. rendeletnek megfelelő szálláshelyhez kapcsolódó turisztikai szolgáltatások fejlesztésének támogatása is cél.

A konstrukció célja meglévő turisztikai attrakciók területén vagy azok környezetében illetve azokhoz kapcsolódóan, valamint turisztikai attrakciókhoz nem kötődő turisztikai célú szolgáltatások létrehozása, fejlesztése, melyek mind a turisták, mind a helyi lakosság életminőségének javításához hozzájárulnak (és a helyi lakosság részére is biztosítják a hozzáférést), továbbá az alábbi jellemzők közül eggyel vagy többel rendelkeznek:

- szezonon kívül (április 1. előtt és október 31. után) és/vagy rossz időben is garantáltan igénybe vehető szolgáltatásokat kínál;
- innovatív, újszerű technológiai megoldásokat hasznosít (pl. internet, mobil technológiák, foglalási rendszerek);
- növeli a turisták átlagos tartózkodási idejét

Rendelkezésre álló forrás: 1 500 M Ft

Támogatás mértéke alapesetben: 30% , de bizonyos esetekben: 50%.

Támogatás összege min. 5 000 E Ft és max. 100 000 E Ft

A pályázat benyújtására 2011. március 1. és 2011. december 31. között van lehetőség.

17.ábra Széchenyi Terv logo

Pályázók köre:

- Kis- és középvállalkozások
- Mikro- és kisvállalkozások
- Nagyvállalatok

- Egyéni vállalkozók

Forrás: www.gov.hu

13. 4. FEJEZET SZÁMÍTÁSOKHOZ

1 mázsa= 100 kg

1 szalmabála = 170-200 kg átlag 185 kg

1 szénabála = 250-300 kg átlag 275 kg

1 zsák fűrészpor = 20 kg

Szalma: 100 kg szalma 1892 Ft

$$\frac{185}{100} = \frac{3500}{x} \quad 0,540540541 = \frac{x}{3500} \quad x = 1892$$

14. KÉRDŐÍV

*Nyereségesek a lovas turisztikai vállalkozások
Magyarországon?*

Üdvözlöm, Orosz Zsuzsanna vagyok!

A szakdolgozatom és TDK dolgozatom témája, hogy lehet-e nyereséges a lovas turisztikai szolgáltatás. Ha lehet akkor hogyan?

KÉREM segítse ezzel kapcsolatos kutatásomat! A kérdőív kitöltése névtelen, kb 10 percet vesz igénybe!

Együttműködését előre is köszönöm! A segítségért cserébe (amennyiben megadja email címét) elküldöm Önnek a kész dolgozatomat elektronikus formában.

***Kötelező**

1. Milyen típusú lovardát üzemeltet? *

Többet is megjelölhet!

- ☐ Lovasiskola
- ☐ Tenyészistálló
- ☐ Versenyistálló
- ☐ Bértartás
- ☐ Egyéb:

2. Hány éve működik a vállalkozás? *

.....

3. Hány ló van összesen a lovarda területén? *

(bértartott +saját)

.....

4. Ebből hány ló bértartott? *

.....

5. Mi a vállalkozás fő tevékenységi köre? *

Miből származik a legtöbb bevétel? pl: ha éttermet, szállodát, szálláshelyet is üzemeltet a lovarda mellett. Többet is megjelölhet!

- ☐ Lovasoktatás
- ☐ Lovastúra
- ☐ Bértartás
- ☐ Vendéglátás
- ☐ Szállásadás
- ☐ Rendezvény- versenyszervezés
- ☐ Egyéb:.....

6. Milyen céllal létesítette a lovardát? *

Többet is megjelölhet!

- ☐ Hobby / Magán
- ☐ Megélhetés
- ☐ Állatszeretet, állatmentés
- ☐ Egyéb:.....

7. Nyereséges-e a vállalkozás? *

- ☐ Igen
- ☐ Nem

8. Mi az oka ha IGENNEL válaszolt? /Mi az oka ha NEMMEL válaszolt? *

Kérem írja le pár szóval, vagy mondattal. pl.versenyelőny, felszereltség, elhelyezkedés

.....
.....
.....

9. Havi szinten a lovak megtermelik a saját tartásuknak megfelelő összeget? *

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Többet termel

10. Százalékosan hogyan oszlanak meg az Önök szolgáltatásaiból származó bevételek?

Becsült bontásban. Pl. 20% bértartás, 50% lovasoktatás, 30% szállásadás

.....
.....
.....

11. Melyik megyében található a lovarda? *

.....

12. Milyen forrásból hozta létre a lovas vállalkozást?

Többet is megjelölhet!

- ☐ Saját erő
- ☐ Pályázati forrás
- ☐ Más befektető segítségével
- ☐ Banki hitel
- ☐ Egyéb:

13. Az Ön lovardájában mennyibe kerül 1 óra lovaglás?

Amennyiben végez ilyen szolgáltatást! (Ft)

.....

14. Az Ön lovardájában mennyibe kerül 30 perc lovaglás?

Amennyiben végez ilyen szolgáltatást! (Ft)

.....

15. Milyen kategóriában nyújt szállásadási szolgáltatást?

Amennyiben végez ilyen szolgáltatást!

- ☐ **
- ☐ ***
- ☐ ****
- ☐ Panzió
- ☐ Falusi szálláshely
- ☐ Apartman
- ☐ Egyéb:

16. Az Ön lovardájában mennyibe kerül egy ló havi bértartása?

Amennyiben végez ilyen szolgáltatást! (Ft)

.....

17. Hány alkalmazott dolgozik ebben a vállalkozásban?

Fő

.....

Amennyiben szeretné a kész dolgot megtekinteni, adja meg emailcímét!

Biztosítom arról, hogy emailcímét kizárólag erre a célra fogom felhasználni!

.....